

Academiejaar: 2014 – 2015
Tweede examenperiode
01000467

**Vrijheid achter tralies:
De antecedenten en gevolgen van
autonomie-bevrediging bij gedetineerden**

Masterproef neergelegd tot het behalen van de graad van
Master of Science in de Psychologie,
afstudeerrichting Klinische Psychologie
door Elien Audenaert

Promotor: Prof. Dr. Maarten Vansteenkiste.
Begeleiding: Jolene van der Kaap – Deeder, MSc.

Alleen de gedachten zijn vrij in de gevangenis
(Demens.nu, april 2015)

INHOUDSOPGAVE

ABSTRACT	xi
DANKWOORD	xii
INLEIDING	1
1. De gevangenis, een unieke context	1
2. Zelfdeterminatie Theorie	2
2.1 Basisbehoeftes als vitamines van groei	2
2.2 Autonomie: Definitie en meting	4
2.3 Autonomie binnen detentie	7
2.4 Keuze als hefboom voor autonomie	9
2.5 Het spanningsveld tussen verboden en autonomie	14
2.6 'Ik voel me vrij, en nu': gevolgen van autonomie	19
HUIDIG ONDERZOEK.....	24
METHODE	26
1. Procedure.....	26
2. Steekproef.....	30
3. Design.....	32
4. Meetinstrumenten.....	33
4.1 Autonomie.....	33
4.2 Antecedenten van Autonomie	35
4.4 Functioneren binnen de gevangenis.....	37
4.5 Achtergrondvariabelen	39
RESULTATEN	40
Plan van statistische analyse	40
Preliminaire analyses.....	41
Hoofdanalyses	45
BESPREKING EN CONCLUSIE	58

Preliminare analyses	58
De contextuele antecedenten en functioneren binnen detentie	59
De invloed van autonomie en internalisatie.....	61
Belangen en verlangen: modererende effecten op autonomie en internalisatie.....	62
De contextuele antecedenten nader bekeken	63
Sterktes en beperkingen van het onderzoek.....	64
Indicaties voor toekomstig onderzoek	66
Theoretische, praktische en maatschappelijke implicaties.....	67
Algemene conclusie	69
REFERENTIES.....	70
BIJLAGES	82

LIJST MET TABELLEN

Tabel 1: Gemiddelden, Standaarddeviaties en Correlaties tussen Contextuele Antecedenten, Mediërende Variabelen en Functioneren binnen Detentie.....	45
Tabel 2: Overzicht Regressieanalyse tussen Contextuele Antecedenten en Psychologisch Functioneren (Onderzoeksvraag 1)	47
Tabel 3: Regressieanalyse met Autonomie als Voorspeller van Veranderingen in Keuze en Welzijn (model 1), Internalisatie voor Veranderingen in Verbod en de Uitkomstvariabelen (Model 2) (Onderzoeksvraag 2)	50
Tabel 4: Specifieke Correlaties voor Deelcomponenten van Keuze en Verbod (Onderzoeksvraag 4)	55
Tabel 5: Regressieanalyse tussen Deelcomponenten van Keuze en Verbod (Onderzoeksvraag 4)	56
Tabel 6: Gemiddelde, Standaarddeviatie en Mediaan voor Belang van Keuze	57

LIJST MET FIGUREN

Figuur 1: Keuzemogelijkheden in Dendermonde.....	14
Figuur 2: Overzicht Modellen	25
Figuur 3: Overzicht Delicten	32
Figuur 4: Interactie Impliciete Autonomie en Verlangen naar Autonomie (Onderzoeksvraag 3).....	51
Figuur 5: Interactie Controlerende Stijl van Verbieden en Impliciete Autonomie (Onderzoeksvraag 3).....	52

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: Goedkeuring Federale Overheidsdienst Justitie 82

BIJLAGE 2: Sobel Testen (Onderzoeksvraag 2)..... 83

ABSTRACT

Vanuit de Zelfdeterminatie Theorie (Deci & Ryan, 2000) zijn de positieve gevolgen van autonomie-bevrediging voor het psychologisch functioneren reeds veelvuldig in kaart gebracht. Echter, dergelijk onderzoek ontbreekt nog binnen een populatie van gedetineerden. Gedetineerden zijn niet alleen beperkt in hun fysieke, maar ook in hun psychologische vrijheid. Binnen deze cross-sectionele studie werden mogelijke antecedenten en gevolgen van autonomie-bevrediging bij gedetineerden in kaart gebracht. Meer specifiek werd het verband tussen verboden, keuze, internalisatie van regels, autonomie, en functioneren onderzocht. Er werd hierbij verwacht dat de mate van verboden en keuzemogelijkheden, respectievelijk, negatief en positief gerelateerd zou zijn aan functioneren via, respectievelijk, de frustratie en bevrediging van de behoefte aan autonomie. Bovendien werd er verwacht dat een gepercipieerde dwingende stijl bij het communiceren van verboden vanuit het gevangenispersoneel zou relateren aan minder autonome motivatie bij het opvolgen van de regels bij de gedetineerden. Het onderzoek werd uitgevoerd bij 96 gedetineerde in vier Vlaamse gevangenissen waarbij vrijgenlijsten en een computertaak werden afgenomen. De hypothesen werden hierbij grotendeels bevestigd. Theoretische en praktische implicaties van deze bevindingen worden besproken.

DANKWOORD

Deze masterproef is mede tot stand gekomen met behulp van mijn promotor, professor Maarten Vansteenkiste, en mijn begeleidster, Jolene Van der Kaap-Deeder. Ik wil hen dan ook hartelijk danken voor de vele mailtjes en feedback die me op weg hielpen naar dit resultaat. Hiernaast wil ik ook mijn ouders en 'mijn meisjes' vermelden, die gedurende deze vijf jaar er steeds voor mij geweest zijn. Speciale dank aan Lorraine en Daphne voor het nalezen en verbeteren van de teksten.

Graag wil ik ook de directie en bewakend personeel van de gevangenissen van Dendermonde, Gent, Brugge en Turnhout bedanken voor hun interesse in en medewerking aan het onderzoek. Ten slotte wil ik de 96 gedetineerden vermelden die meewerkten aan dit onderzoek. Allen met een bijzonder en boeiend verhaal hebben ze ervoor gezorgd dat deze masterproef een kijk geeft in hun unieke wereld: de wereld achter tralies.

Max zijn kamer hangt vol met kaartjes, familiefoto's, een poster van gitaren en wat kerstverlichting om alles op te vrolijken. Ook houdt hij een klein vogeltje, dat hij soms vrij laat vliegen tot groot jolijt van de anderen. Suaz maakt elke week pizza's zoals zijn vader hem dat geleerd heeft. Youssef praat elke dag urenlang met zijn vrouw. Dit lijken erg alledaagse taferelen, ware het niet dat Max' kamer slechts 6 vierkante meter beslaat, Suaz geen oven heeft maar een omgekeerd vuurtje gebruikt om zijn pizza's te roosteren en Youssefs gesprekjes onder streng toezicht en achter een tafel plaatsvinden op één meter van zijn vrouw. Max, Suaz en Youssef verblijven in de gevangenis van Leuven Centraal en hebben allen één gemeenschappelijke eigenschap: ze proberen zich ondanks de vele beperkingen toch aan te passen aan deze situatie. Of zoals Max het verwoordt 'Dit is mijn thuis nu, ik kan er evengoed het beste van maken'.

Als buitenstaander is het moeilijk om zich de beperkingen in keuzemogelijkheden en de vele verboden in een gevangenis voor te stellen. Keuze is een aspect dat binnen deze context vanzelfsprekend gelimiteerd is. Verboden daarentegen zijn in overvloed aanwezig (Basiswet betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden, 2005). Eerder onderzoek heeft net aangetoond dat keuze en verboden een belangrijke invloed hebben op het gevoel van autonomie, ofwel de mate waarin men zich psychologisch vrij voelt (Deci & Ryan, 2006). Daarnaast toonde onderzoek ook aan dat juist dit gevoel van autonomie cruciaal is voor het psychologisch welbevinden (Chirkov, Ryan, Kim & Kaplan, 2003). Op basis van de Zelfdeterminatie Theorie (Deci & Ryan, 2000), een theorie waarbinnen de behoefte aan autonomie een centrale rol inneemt, werd er binnen deze masterproef onderzocht in welke mate verboden en keuzes de behoefte aan autonomie bij gedetineerden beknotten, dan wel ondersteunen. Ten tweede werd de relatie tussen autonomie en functioneren binnen detentie onderzocht.

INLEIDING

1. De gevangenis, een unieke context

‘Terwijl de gevangenis vroeger iets mysterieus was, iets wat afschrikte, heeft de media ons de laatste jaren een inkijk gegeven in het gevangeniswezen. Maar is dit beeld ook de werkelijkheid?’ Zo opende een gedetineerde het gesprek. Hij wou benadrukken dat, ondanks berichtgeving dat gedetineerden over tv’s, koelkasten en Playstations beschikken, de werkelijkheid niet zo rooskleurig is. ‘Wat heb je aan een koelkast, als je deze niet kunt vullen met eten? Wat heb je aan een tv, als deze niet speelt omdat je hem niet kunt betalen?’ Op basis van officiële cijfers en berichtgeving trachten we doorheen het volgende onderdeel een reëler beeld te geven van deze unieke context.

België telt 32 gevangenissen met 11 772 gedetineerden op 1 april 2014 (FOD Justitie, 2014). Deze populatie kan juridisch ingedeeld worden in drie grote groepen. Allereerst zijn er de beklaagden, dit zijn verdachten van een delict die in het arresthuis verblijven. Zij maken 32 procent uit van de gehele populatie gedetineerden in België. Ten tweede zijn er veroordeelden of gedetineerden die door een rechtbank schuldig bevonden zijn en waarbij een gevangenisstraf werd uitgesproken. Zij verblijven in een strafhuis en maken 57 procent uit van de gehele populatie. Als laatste is er een minderheid aan geïnterneerden (9%). Zij werden schuldig bevonden aan het plegen van feiten vanuit een geestesstoornis (FOD Justitie, 2014). In de praktijk wordt er vooral een opsplitsing gemaakt tussen korte straffen (beklaagden of een straf minder dan drie jaar) en lange straffen (arrest langer dan drie jaar en geïnterneerden).

Verder bestaat er een zeer groot onevenwicht tussen de geslachten: 96 procent van de gedetineerden in België is mannelijk. De gevangenispopulatie is ook zeer heterogeen qua afkomst: 55 procent van de gedetineerden heeft de Belgische nationaliteit. De overige 45 procent bestaat echter uit maar liefst 130 nationaliteiten (FOD Justitie, 2014). Volgens onderzoek geeft 71 procent van de 345 bevroegde gedetineerde aan goed Nederlands te spreken (Lenaerts, Van Hagendoren, Valgaeren, 2001). Hoewel de officiële voertaal binnen Vlaamse gevangenissen Nederlands is, zal

binnen deze etnisch gedifferentieerde populatie Nederlands niet zozeer de eerste taal zijn.

Naast de juridische status, geslacht en afkomst zien we verder nog enkele andere variabelen die invloed kunnen hebben op de ervaring van detentie. Binnen deze variabelen kunnen we een onderscheid maken tussen eigenschappen van de persoon zelf, die al aanwezig waren voor de detentie (bv. opleiding) en eigenschappen van de detentie zelf (bv. regime). Twee theorieën onderzochten deze visie: de importatie- en deprivatietheorie.

De *importatietheorie* stelt dat het aanpassen binnen de gevangenis grotendeels afhankelijk is van de *persoon* zelf (Bukstel & Killmann, 1980). Eerder werd reeds aangetoond dat etniciteit en leeftijd belangrijke factoren waren (Gover, MacKenzie & Armstrong, 2000), alsook educatie en tewerkstelling (Dhami, Layton & Loewenstein, 2007). In dit onderzoek werd er dan ook rekening gehouden met importatievariabelen.

Naast de importatietheorie bestaat er ook de *deprivatietheorie* (Van der Laan & Eichelsheim, 2013). Volgens deze theorie ontstaat een slechte aanpassing door verschillende factoren die aanwezig zijn binnen de gevangenis zelf. Voorbeelden hiervan zijn de ervaring van overbevolking, verveling die ontstaat door het gebrek aan activiteiten, relatie met het personeel, ... (Wortley, 2002). Studies tonen dus aan dat dus zowel elementen voor als tijdens de detentie (d.i. importatie-, als deprivatie elementen) inwerken op aanpassing en algemeen welzijn (Dhami, et al., 2007; Gover, et al., 2000).

2. Zelfdeterminatie Theorie

2.1 Basisbehoeftes als vitamines van groei

Dit onderzoek is gebaseerd op het theoretisch kader van de Zelfdeterminatie Theorie (ZDT; Deci & Ryan, 2000). Deze globale theorie rond motivationeel functioneren schuift enkele minitheorieën naar voor. Eén daarvan, de Basisbehoefteentheorie (BBT; Vansteenkiste, Niemiec, & Soenens, 2010), handelt over drie basisbehoeften, die als universeel worden beschouwd. Deze drie basisbehoeftes zijn van belang omdat ze, wanneer voldaan, een positieve invloed hebben op het

algemeen psychisch functioneren en als het ware een voedingsbron vormen voor de psychologische gezondheid en sociaal welzijn van het individu (Deci & Ryan, 2000; Vansteenkiste et al., 2010).

Deze drie behoeftes zijn relationele verbondenheid, competentie en autonomie. De basisbehoefte relationele verbondenheid duidt op het ervaren van nabijheid, zich verbonden voelen met anderen en het liefhebben van anderen (Deci & Ryan, 2000). De bevrediging van deze behoefte zal verkregen worden wanneer iemand op een warme en zorgzame manier behandeld wordt. Eenzaamheid of conflict daarentegen kan tot een tekort van deze behoefte, of zelfs behoeftefrustratie, leiden. De behoefte aan competentie wordt omschreven als de mate waarin individuen ervaren dat ze op een effectieve wijze op hun omgeving kunnen inwerken (Deci & Ryan, 2000). Men zal zich competent voelen door het bereiken van verlangde doelen en het voorkomen van ongewenste gevolgen. Een voorbeeld is het zich competent voelen in de job die men uitvoert. Gevoelens van mislukking en falen, daarentegen, wijzen op frustratie van de behoefte aan competentie.

Naast verbondenheid en competentie is autonomie de derde basisbehoefte binnen de Zelfdeterminatie Theorie. Binnen dit onderzoek zal de nadruk liggen op deze behoefte. Autonomie wordt ervaren wanneer gedragingen, gedachten en gevoelens ten volle onderschreven worden door de persoon (Deci & Ryan, 2000). Iemand die autonoom handelt, doet dit dus in overeenstemming met de eigen interesses en waarden.

De behoefte aan autonomie kan echter ook gefrustreerd worden, namelijk wanneer men zich gedwongen voelt om zich op een bepaalde manier te gedragen of zich op een bepaalde manier te voelen (Deci & Ryan, 2000 ; Ryan & Deci, 2006). Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn wanneer men het gevoel heeft dat zijn gedrag en gedachten voorgeschreven zijn, zoals in een zeer strikte schoolomgeving. Het is van belang op te merken dat een beperkte behoeftebevrediging niet hetzelfde is als behoeftefrustratie. Ter illustratie, weinig keuze ervaren is niet hetzelfde als gedwongen worden om een bepaald gedrag te stellen (Vansteenkiste et al., 2010, Vansteenkiste & Ryan, 2013). Een lage behoeftebevrediging zal tot gevolg hebben dat de psychologische groei niet

gestimuleerd wordt. Er zal dus geen positief effect bestaan van de behoefte op het welzijn. Behoeft frustratie daarentegen zal ervoor zorgen dat er een negatieve groei is, die schadelijk en pathogeen kan zijn (Vansteenkiste & Ryan, 2013). Deze behoeftefrustratie kan ook gepaard gaan met interpersoonlijke vijandigheid en defensiviteit (Van Petegem et al., 2012).

Het vervullen van deze behoeften hangt af van zowel het individu als van de sociale context. Zo zal de aanwezigheid van keuzes of verboden binnen een sociale omgeving invloed hebben op de ervaring van autonomie (Vansteenkiste, Soenens, Van Petegem & Duriez, 2014). Het is daarom uitermate interessant te bekijken welke invloed uitgaat van de context van een gevangenis. We kunnen aannemen dat behoeften binnen een gevangenis immers niet ten volle bevredigd worden, en zelfs frustratie zou kunnen ontstaan. In dit onderzoek zal nagegaan worden of autonomie en zijn antecedenten en gevolgen door deze specifieke context beïnvloed worden. Hierover is geen eerder onderzoek terug te vinden en derhalve kan dit een bruikbare aanvulling bieden op de theorie van de ZDT.

2.2 Autonomie: Definitie en meting

2.2.1. Over zelfstandig beslissen en vrijwillig functioneren

‘Autonomie is een paraplu begrip’, aldus Beyers, Vansteenkiste, en Soenens (2012). Het is inderdaad zo dat autonomie op verschillende manieren kan gedefinieerd worden. Zo staat autonomie binnen de ZDT voor het gevoel te kunnen handelen naar eigen waarden en interesses. De context van de gevangenis, door zijn rigide systeem met vele regels, zal ervoor zorgen dat het gevoel om gedrag te stellen in overeenkomst met de eigen waarden en interesses wellicht vrij laag is. Mogelijk is autonomie zelfs gefrustreerd.

Een andere definitie voor autonomie is ‘onafhankelijkheid’ of het zelf beslissen. Deze term is dus eerder interpersoonlijk, men zal onafhankelijk zijn van een ander (Van Petegem et al., 2012). Dit verschilt echter van de ZDT-definitie: mensen kunnen zich ook schikken naar de mening van anderen of regels respecteren zonder dat ze hun autonomie opgeven. Dit kan omdat men zich terugvindt in deze regels of in de

beslissingen die voor iemand worden genomen (Van Petegem et al., 2012). Autonomie als 'onafhankelijkheid' en autonomie als 'zelf onderschreven' zijn dus twee verschillende dynamieken (Chen, Vansteenkiste, Beyers, Soenens en Van Petegem, 2013). De tegenhanger van autonomie is dan ook geen 'afhankelijkheid' maar eerder druk die men ervaart van buitenaf bij het stellen van het eigen gedrag (Vansteenkiste et al., 2010).

2.2.2 Voorbij expliciete metingen van autonomie

Autonomie is een interne ervaring waardoor zelf-rapportage een geschikte methode lijkt te zijn om dit gevoel in kaart te brengen. Een nadeel van zelf-rapportage is echter de neiging tot sociaal wenselijk antwoorden, waarbij men ofwel uit frustratie negatiever antwoordt op vragenlijsten, ofwel om zichzelf zo positief mogelijk te presenteren net positiever antwoordt (Gawronski, 2009; Hofmann, Gawronski, Gschwedner, Le & Schmitt, 2005). Hiernaast kan ook een beperkte vaardigheid in het beschrijven van de eigen interne gevoelens invloed hebben op de resultaten van de zelfrapportage (Gawronski, 2009). Deze gebreken van een zelfrapportage vragenlijst kunnen opgevangen worden door het gebruik van impliciete metingen. Deze metingen, in tegenstelling tot expliciete, leiden de sterkte van mentale associaties af op basis van prestaties op experimentele paradigma's. Dit paradigma bestaat meestal uit categorisatietaken (bv. 'ik zit op een stoel' – 'waar' of 'niet waar') (Gawronski, 2009). Deze vorm van testen biedt geen kijk op het onbewuste maar kunnen een interessant aanvulling bieden op expliciete metingen. Voordelen hiervan zijn dat ze bijvoorbeeld resistenter zijn voor *faking* en spontaan gedrag accurater kunnen in kaart brengen (Lane, Banaji, Nosek & Greenwald, 2007).

Er bestaan verschillende impliciete metingen, waaronder de Impliciete Associatie Test (IAT, Greenwald, McGhee & Schwartz, 1998). Bij de IAT wordt de sterkte van associaties in het geheugen gemeten door responstijden op een categorisatie taak te vergelijken (Greenwald, Poehlman, Uhlman & Banaji, 2009). Als basis voor huidig onderzoek werd de Autobiografische IAT gebruikt, deze test gaat na welke van twee autobiografische uitdrukkingen van toepassing is op de proefpersoon (Verscheure, Prati & De Houwer, 2009). Voor autonomie houdt de categorisatietak in

dat proefpersonen zinnen rond autonomie dienen in te delen. Hierbij werden specifieke zinnen gebruikt voor autonomie satisfactie (bv. 'ik ben mezelf') en voor autonomiefrustratie (bv. 'ik voel me gedwongen').

Resultaten op deze test zullen gemeten worden aan de hand van de reactiesnelheid van proefpersonen: hoe sneller men reageert, hoe makkelijker de concepten toegankelijk zijn. Hoe trager men reageert, hoe meer mentale verwerking er nodig was om de categorisatie te maken. Hierbij wordt, bij een congruente associatie, een sneller antwoord verwacht wanneer bepaalde aspecten sterk verbonden zijn in het geheugen (bv. reus-groot) en een minder snelle reactie wanneer dit niet zo is (bv. reus-Harry Potter). Bij een incongruente associatie echter zouden deze snelle responsen echter geïnhibeerd moeten worden (bv. reus-klein) (Gawronski, 2009). Onderzoek wijst uit dat een IAT in grote mate gedrag kan voorspellen (Poehlman, et al., 2005, zoals geciteerd in Lane, et al., 2007).

Eerder werden reeds impliciete en expliciete metingen vergeleken met elkaar, waarbij de correlaties tussen de twee erg kunnen verschillen (Lane, et al., 2007; Remue, Hughes, De Houwer, et al., 2014). Zo werd er in een experimentele studie een overeenkomst gevonden tussen impliciete en expliciete metingen (Vandekerckhove, 2014). Er dient bij deze studie wel opgemerkt te worden dat het hier ging om een ander basisbehoefte en er eveneens duidelijke *priming* aanwezig was. Soms leveren impliciete en expliciete metingen echter andere resultaten op, bijvoorbeeld door sociale wenselijkheid. Wanneer de sociale wenselijkheid in de omgeving echter hoog is, is het mogelijk dat de correlatie tussen impliciet en expliciet verlaagd is (Gawronski, 2009). Ook kenmerken van de proefperson zelf kunnen verschillen in impliciete en expliciete maten uitlokken. Zo toonde Remue, et al. (2014) aan dat de aanwezigheid van een depressie of dysforie de impliciete maten kunnen beïnvloeden.

Een review (Hofmann, Gawronski, Gschwedner, Le & Schmidtt, 2005) trachtte hierrond meer duidelijkheid te scheppen. Hofmann en zijn collega's vonden dat er wel degelijk een systematische correlatie terug te vinden was tussen impliciete en expliciete metingen. Hoewel sociale wenselijkheid een beïnvloedende variabele bleek te zijn, was deze toch minder van belang dan aanvankelijk gedacht werd. Variaties in

correlaties konden volgens Hofmann het beste verklaard worden door methodologische aspecten (counterbalancing, soort test, ...), verschillen in de persoonlijke spontaniteit van de proefpersoon en kenmerken van het te meten concept. Wanneer deze een affectief, relatief concept (bv. autonomie) meten zullen de metingen meer samenhang vertonen dan bij een absolute, cognitieve meting.

2.3 Autonomie binnen detentie

“In Vlaanderen wordt zelden onderzoek gevoerd naar de behoefte en ervaringen van gedetineerden”, zo stellen Van de Weygaert en Vander Laenen (2011, p. 4). Van de voorhanden zijnde studies refereert bovendien geen enkele naar autonomie zoals men die kent in de ZDT (Deci & Ryan, 2000). De weinige studies die de literatuur kent, worden hieronder besproken.

Van der Laan en Eichelsheim (2013) tonen aan dat een goede band met het personeel een positieve invloed heeft op autonomie, alsook wanneer men meewerkt aan dagelijkse activiteiten. Autonomie in dit onderzoek werd gezien als de “ervaren mogelijkheid om gedrag te stellen volgens de eigen wil en te kunnen klagen over de regels van de instelling” (Van der Laan en Eichelsheim, 2013, p.426), wat overlapt met de ZDT definitie van autonomie (Deci & Ryan, 2000). Interne gevangenisregels blijken de grootste begrenzing te zijn aan het vrij handelen in de gevangenis (Van de Weygaert & Vander Laenen, 2011). Volgens Ashkar en Kenny (2008) gaat het zelfs zo ver dat weinig autonomie, en vooral het verlies ervan, samenhangt met negatieve gevoelens zoals angst, stress, frustraties en droefheid. Naast negatieve ervaringen gaven Goodstein, MacKenzie en Shotland (1984) aan dat gestructureerde activiteiten net een positieve invloed op autonomie hebben binnen detentie. Ook de mogelijkheden tot keuze blijken invloed te hebben op het geheugen, probleemoplossend denken en verhoogd eveneens de motivatie en verminderd stress (Goodstein, et al., 1984). Volgens dit onderzoek heeft autonomie dus een invloed op het algemeen functioneren van een gedetineerde.

In het onderzoek van Goodstein, MacKenzie en Shotland (1984) wordt autonomie omschreven als ‘het verlies van persoonlijke controle’ wat men opdeelt in de factoren ‘mogelijkheid tot keuze’, ‘controle over de uitkomsten’ en

‘voorspelbaarheid van iemands omgeving’. Hierbij kunnen we ‘mogelijkheid tot keuze’ linken aan autonomie binnen de ZDT en ‘controle over de uitkomsten’ aan competentie. De relatie van de basisbehoeftes en welzijn wordt dus eerder in detentie teruggevonden. Ashkar en Kenny (2008) vonden een sterk verlies van autonomie door detentie. Autonomie werd in dit onderzoek echter als ‘het gevoel van controle’ omschreven en niet zozeer gelinkt aan de eigen waarden. Deze omschrijving van autonomie verschilt dus met die binnen de ZDT. We concluderen dat autonomie binnen detentie wel onderzocht werd, maar de definitie van autonomie verschilt van deze binnen ons opzet.

Er dient opgemerkt te worden dat de steekproeven in deze onderzoeken vaak enkele verschillen bevatten. Zo werd het onderzoek van Askar en Kenny (2008) alsook dat van Van de Weygaert en Vander Laenen (2011) enkel afgenomen bij jongeren tussen 13 en 18 jaar die in een jeugdinstelling verbleven. Aangezien deze masterproef een volwassen populatie behandelt, is enige afwijking van deze resultaten mogelijk. Van der Laan en Eichelsheim (2013) bespreken enkel mannen in hun steekproef. Een specifieke studie vond echter dat de effecten van detentie hetzelfde waren voor mannen als vrouwen (Paulus & Dzindolet, 1993). Dit onderzoek ging echter enkel over aanpassing aan een detentiecontext, verder onderzoek of autonomie bij beide geslachten al dan niet dezelfde zijn binnen deze context, is nodig.

Autonomie binnen de gevangenis is niet vanzelfsprekend. Het is namelijk een context waarin keuzes en gedrag niet geheel vrij zijn, wat op zichzelf al het gevoel van autonomie kan verlagen. Daarenboven zijn er nog andere aspecten die daar toe bijdragen, bijvoorbeeld de overbevolking in de gevangenissen. De overbevolkingsgraad bedroeg in 2012 in België 23,7 procent. In de vier drukst bezette gevangenissen liep de overbevolkingsgraad zelfs op tot boven 50% (DG EPI, 2012). Overbevolking kan stress veroorzaken (Bukstel & Kilman, 1980) maar zorgt er ook voor dat meerdere personen een cel moeten delen, uurschema's vaak strakker zijn omdat iedereen aan de beurt moet komen (bv. douchen, bibliotheek), ... Het is evident dat met een te grote populatie ook de persoonlijke vrijheid daalt. Deze daling in persoonlijke vrijheid gaat wellicht samen met een daling in de ervaring van autonomie.

Eerder onderzoek vond een beperking in autonomie in een verzorgingstehuis voor ouderen (Ryan & Frederick, 1997). De bewoners van een rusthuis en gedetineerden in een gevangenis kunnen op vlak van autonomie vergeleken worden, omdat in beide gevallen vaak beslissingen en activiteiten voor hen geregeld worden. Een voorbeeld hiervan zijn de uren waarop en wat er gegeten wordt, tijdstippen wanneer men zich kan wassen, welke activiteiten en wanneer men die doet, wanneer men bezoek ontvangt,... Er werd daarbij een verband gevonden tussen autonomie en welzijn. Het is mogelijk dat in de context van een gevangenis gelijkaardige resultaten rond autonomie gevonden worden.

Op basis van de literatuur kan men verwachten dat het gevoel dat men vrij is zelf keuzes te maken of gedrag te stellen, oftewel autonomie, laag is binnen de context van een gevangenis.

2.4 Keuze als hefboom voor autonomie

2.4.1. Keuzemogelijkheden

In eerder onderzoek in Amerikaanse gevangenissen werd aangetoond dat het verhogen van keuze zal leiden tot een hogere motivatie, een afname van stress en een verbeterd algemeen functioneren (Goodstein, et al., 1984). Alhoewel keuze gerelateerd is aan diverse positieve uitkomsten, kunnen er ook negatieve kanten aan verbonden zijn. Zo kunnen *te* veel keuzes overweldigend aanvoelen. Het is daarnaast ook belangrijk om een onderscheid te maken tussen daadwerkelijk vrije keuze of keuze waarbij subtiele dwang aanwezig is (Moller, Deci & Ryan, 2006). Zo zal er bijvoorbeeld subtiele dwang aanwezig zijn wanneer een ouder zijn kind laat kiezen om ofwel af te wassen of om de tafel te dekken als dagelijks klusje, dan wanneer de ouder het kind het klusje vrij laat kiezen.

Op deze manier kunnen we keuze ook in verband brengen met de Zelfdeterminatie Theorie, alsook de basisbehoefte 'autonomie' (Reeve, Hamm & Nix, 2003). Het is echter niet zo dat keuze wil zeggen dat men zich per definitie meer autonoom voelt. Iemand met bijvoorbeeld slechts één keuze kan hier wel achter staan, en daarbij dan ook autonoom voelen. Een persoon met veel keuzes, maar geen enkele waar hij achter kan staan, zal minder autonomie ervaren. Keuze heeft dus vooral een

positieve invloed op autonomie als deze keuze betekenisvol en vrij is voor deze persoon (Deci & Ryan, 2006).

De experimentele studie van Langer en Rodin (1976) toonde de link tussen autonomie en keuze aan. Binnen een verzorgingstehuis voor ouderen werd op elke kamer een plant geplaatst. De bewoners werden opgedeeld in twee groepen: in de eerste groep kon men zelf kiezen om zelf voor de plant te zorgen of het personeel dit te laten doen. In de tweede groep zorgde de staf voor de plant, zonder keuze. Men zag dat de verhoogde verantwoordelijkheid en de mogelijkheid tot keuze een positief effect had op de alertheid, participatie en algemeen welzijn van de bewoners. Een verzorgingstehuis wordt vaak gezien als een omgeving die vrij is van beslissingen (Langer & Rodin, 1976). Een opmerking omtrent deze studie dient echter gemaakt te worden: het onderzoek zou vollediger geweest zijn indien een groep bewoners verplicht was voor de plant te zorgen. Op deze manier zou uitgemaakt kunnen worden of keuze of de verhoogde verantwoordelijkheid (voor de plant) het meeste effect heeft op welzijn en alertheid.

In de review van Patall, Cooper en Robinson (2008) concludeert men dat betekenisvolle keuzes ervoor kunnen zorgen dat er autonomie ervaren wordt. Anderzijds erkennen zij dat deze waardevolle keuzes ook net zwaarder kunnen aanvoelen, net omdat ze zo dicht bij het normen en waarden systeem van een persoon ligt. Verder onderzoek hierrond is nodig. Er dient eveneens opgemerkt te worden dat deze review voornamelijk werd uitgevoerd op basis van een steekproef van kinderen en jongvolwassenen. Mogelijks kunnen de resultaten bij de huidige volwassen steekproef hiervan verschillen.

2.4.2. Optiekeuzes en actiekeuzes

Binnen keuze kan er een opdeling gemaakt worden tussen actie- en optiekeuzes. Een optiekeuze is bijvoorbeeld 'Wil je water of koffie?'. Hierbij wordt er vanuit gegaan dat er gegarandeerd een actie zal volgen. Een actiekeuze daarentegen geeft de keuze een actie te ondernemen of niet (Bijvoorbeeld 'Wil je wel iets drinken?') (Reeve, Hamm & Nix, 2003). Onderzoek van Reeve en collega's (2003) deelde proefpersonen op in groepen waarin men via actiekeuzes, optiekeuzes of een

opgelegde opdracht puzzels diende op te lossen. Hun onderzoek toonde aan dat actiekeuzes, waar men zelf kon kiezen een actie te ondernemen of niet, een groter gevoel van keuze genereerden en zo invloed hadden op de interne locus van gedrag, intrinsieke motivatie en wilskracht. Optiekeuzes hadden dus minder invloed op de ervaring van zelfdeterminatie (alsook autonomie) dan actiekeuzes. Ook Patall, et al. (2006) vonden deze resultaten terug in hun review.

2.4.3 Keuze binnen detentie

Detentie speelt zich af in een rigide context, waardoor de keuzes vaak beperkter zijn. In het volgende onderdeel zal deze keuze binnen detentie besproken worden aan de hand van eerder onderzoek maar ook aan de hand van de praktische uitwerking van keuze in de gevangenis.

Literatuur: Eerdere literatuur over keuzes in de gevangenis bestaat vooral uit onderzoek rond mogelijkheden voor gezond eten, opleiding en werk. Zo bepaalt geslacht, afkomst, leeftijd en type van de overtreder grotendeels de keuze van activiteit (Batchelder & Pippert, 2002). Ook de context heeft invloed op keuze: iemand die wil gezond eten zal vaak gehinderd door de beperkingen binnen een gevangenis (Condon, Hek & Harris, 2008). Eveneens volgens Goodstein (1984) is de limitatie van keuze hetgeen de context van een gevangenis onderscheidt van die van een andere omgeving: een extreem regime, weinig keuze met betrekking tot werk, school en ontspanningsactiviteiten. Ook de tijd en plaats van eten, werken, ontspannen, slapen en bezoek wordt vastgelegd door anderen. Gedetineerden hebben dus een beperkt gevoel van keuze en weinig persoonlijke controle.

Naast keuzes, en de limitaties ervan, werd ook de motivatie van keuzes onderzocht. Zo zag men 'bouwen aan de toekomst', 'het bouwen aan competenties' (leren om te leren) en 'sociale redenen en ontsnappen aan de dagelijkse routine' als de belangrijkste redenen om een opleiding te volgen in Noorse gevangenissen (Manger, Eikeland & Asbjørnsen, 2012). Eerder onderzoek wijst ook uit dat het ervaren van keuze de motivatie van een gedetineerde kan verhogen en stress verlagen. Daarenboven hebben gestructureerde activiteiten een positieve invloed op autonomie en het gevoel van controle (Goodstein et al., 1984).

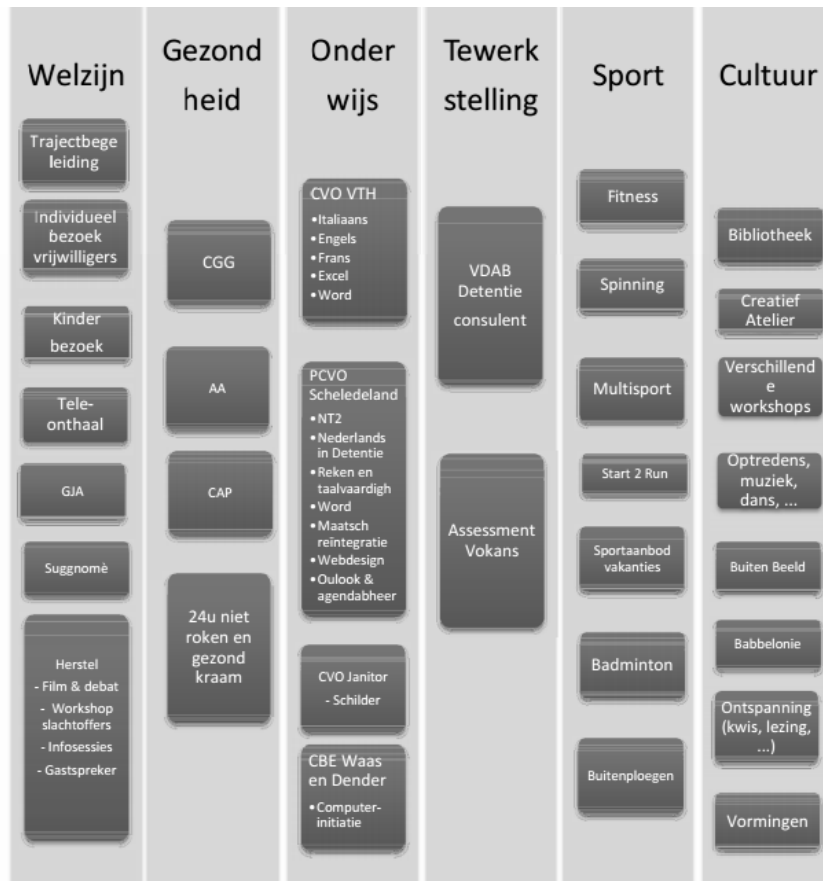
Praktijk : Een gedetineerde heeft verschillende mogelijkheden om zijn tijd te besteden in een Belgische gevangenis. Zo heeft hij/zij bijvoorbeeld de mogelijkheid om een job uit te oefenen. Binnen de gevangenis houdt dit vaak onderhouds- of huishouddiensten in, of men kan in een van de werkplaatsen aan de slag voor een extern bedrijf. Mits goedkeuring van Justitie en in overleg met diensten als VDAB kan een gedetineerde ook buiten de gevangenis aan de slag, ofwel via uitgangsvergunningen, ofwel via beperkte detentie. Ook kan men verschillende cursussen volgen zoals talen, creatieve activiteiten (schilderen, poëzie schrijven, borduren,..) en verschillende beroepsactiviteiten leren. Naast werken kan men zich ook op verschillende manieren ontspannen. Een gedetineerde heeft het recht om dagelijks minstens één uur in de buitenlucht te verblijven en kan aan sport doen binnen de gevangenis. Het aanbod is afhankelijk van de instelling waarin hij/zij verblijft maar vaak bestaat dit uit fitness, basketbal en voetbal. In de praktijk zien we echter dat een tekort aan personeel en een te grote interesse bij de gedetineerden ervoor zorgt dat iemand slechts één maal per maand kan fitnessen in de fitnesszaal. Verder heeft een gedetineerde de mogelijkheid om boeken uit te lenen in de gevangenisbibliotheek of, mits betaling, tv te kijken, radio te luisteren of op een gameconsole te spelen. Daarnaast verzorgen verschillende werkgroepen en organisaties activiteiten. Dit aanbod verschilt ook van gevangenis tot gevangenis. Enkele voorbeelden hiervan zijn een schilderscursus, toneelworkshop, muzikles, ... Iedere gedetineerde heeft ook het recht om zijn godsdienst of levensovertuiging te belijden. In de gevangnissen worden er daarom groepsactiviteiten georganiseerd door de erkende erediensten (FOD Justitie, 2011e).

Een normaal bezoek (d.w.z. aan tafel of achter glas) in de gevangenis voor veroordeelden kan drie maal per week, beklaagden mogen elke dag bezoek ontvangen. Elk bezoek duurt één uur. Naast dit soort bezoek is er ook nog ongestoord bezoek en kinderbezoek. Een gedetineerde heeft het recht om minstens één keer per maand deze bezoeken te hebben, die men op voorhand dient aan te vragen. Om op bezoek te mogen komen moet je kunnen aantonen dat je familie bent. Wanneer men geen familie is van de gedetineerde, beslist de directeur van de instelling over de

toestemming van bezoek op basis van een screening en argumentatie (FOD justitie, 2011f).

Een gedetineerde krijgt drie maaltijden per dag, hiernaast kunnen ze ook een 'kantine' bestellen. Deze lijst bestaat uit producten zoals voeding, sigaretten, toiletartikelen, sportkledij, Er kan ook een tv toestel en een pc gehuurd worden (FOD Justitie, 2011e).

Men kan dus concluderen dat er een breed aanbod aan keuzes binnen de gevangenis aanwezig is, al is deze nog steeds niet zo vrij als wanneer men niet in detentie zou verblijven. Er is echter een schaduwzijde aan deze vele mogelijkheden, namelijk de enorme drop out cijfers van activiteiten. Hierdoor is de algemene aanwezigheidsgraad van verschillende sessies vaak laag. In de gevangenis van Dendermonde zien we bijvoorbeeld dat op een infosessie slechts 44 procent van de gedetineerden aanwezig was, bij een voetbalactiviteit was slechts 48 procent van de ingeschrevenen aanwezig en een Haiku gedichtenavond kon slechts op een 21 procent aanwezigen rekenen. De drop out is deels toe te schrijven aan transfers of invrijheidsstellingen maar daarnaast wordt er ook overlap met de wandeling, werk, bezoek of rookpauzes, ziekte, niet in groep willen deelnemen, ... gegeven als reden. Het is dus één ding om een uitgebreid aanbod te bieden maar er is ook nood aan behoud van participanten (Vlaamse Overheid, 2012a). Op Figuur 1 is een overzicht weergegeven van de verschillende mogelijkheden binnen de gevangenis van Dendermonde (FOD Justitie, 2011b).

Figuur 1: Keuzemogelijkheden in Dendermonde (Vlaamse Overheid, 2012a)

2.5 Het spanningsveld tussen verboden en autonomie

Om het aspect 'verbod in de gevangenis' te onderzoeken, vertrekken we in deze masterproef vanuit de ontwikkelingspsychologie. Binnen de ontwikkeling is het namelijk nodig zich bepaalde regels eigen te maken. Vaak worden deze regels aangegeven door de ouders, en zullen kinderen zich deze waarden, normen en gedragingen op deze manier eigen maken. Dit proces noemt men ook wel internalisatie (Vansteenkiste, Soenens, Van Petegem & Duriez, 2014). Aangezien regels binnen de gevangenis sterk aanwezig zijn, zullen we dit concept ook in deze masterproef bespreken.

2.5.1 Soort van verbod: stijlen en domeinen

Alhoewel een verbod restricties oplegt, hoeft het geen beperking van autonomie te betekenen. Hoe meer men iets zal internaliseren, oftewel zelf zal ondersteunen, hoe meer men het gevoel zal hebben dat men zelf voor dit gedrag kiest. Betere internalisatie zal ervoor zorgen dat de behoeftebevrediging hoger is (Deci & Ryan, 2000), wat ook een positieve invloed op iemands doorzettingsvermogen en/of

prestaties heeft (Chirkov, et al., 2003). Op deze manier staat het onderschrijven van een verbod dus in relatie met autonomie.

Autonomie is van belang in vele gebieden. Zo werd de relevantie van autonomie reeds aangetoond in de context van werk, de schoolomgeving en binnen therapie (Deci & Ryan, 2006). De ZDT stelt ook dat de ervaring van autonomie over verschillende domeinen, zoals politiek, religie, psychopathologie en psychotherapie van belang is voor prestatie, psychologische gezondheid en welzijn (Deci & Ryan, 2008). Hier moet opgemerkt worden dat niet alleen de context autonomie-ondersteunend of controlerend kan zijn maar ook interpersoonlijke relaties. In een gevangenis kan dus de context van de gevangenis beperkend zijn op autonomie, alsook de contacten met anderen kunnen voor dit gevoel zorgen (Deci & Ryan, 1987). Eerder stelde Deci en Ryan (1987) dat bewaking, in de vorm van een evaluator of opzichter, een beperkend effect kan hebben op de zelfdeterminatie, of het zich vrij voelen van gedrag. Dit kan ook van belang zijn binnen de context van de gevangenis.

Hoewel een verbod opleggen meestal geassocieerd wordt met negatieve effecten, hangt dit echter af van de *stijl* waarop dit gebeurt (Vansteenkiste, Soenens, Van Petegem & Duriez, 2014). Binnen het opleggen van een verbod kan men verschillende stijlen van communicatie onderscheiden, namelijk controlerend en autonomie-ondersteunend. Van deze eerste stijl kunnen we twee soorten definiëren. Bij een eerste soort controlerende stijl, namelijk extern-controlerend, legt men een verbod op door het gepaard te laten gaan met de mogelijkheid tot een straf of het wegnemen van privileges. Een tweede controlerende stijl is het inwerken op emoties: zo kan men schaamte of schuld induceren. Dit wordt ook wel de psychologisch-controlerende stijl genoemd. Bij een autonomie-ondersteunende stijl daarentegen zal de relevantie van het verbod gecommuniceerd worden, waardoor men deze makkelijker zal accepteren en men minder negatieve gevoelens ervaart bij het verbod (Grusec & Goodnow, 1994). Literatuur toont ook aan dat autonomie-ondersteuning een positieve invloed heeft op welzijn en controlerend meer invloed op aanpassingsproblemen (Grolnick, 1997).

Een verbod kan ook gedefinieerd worden als het 'stellen van limieten'. Zo ziet men in een experimentele studie van Koestner, Ryan, Bernieri en Holt (1984) dat, bij jonge kinderen, een autonomie-ondersteunende manier van limieten rond netheid een positieve invloed had op de creativiteit en genot van een schilderactiviteit. Wanneer dit op een controlerende manier gebeurt ('ze moeten..'), ervaart men hier minder plezier in. Uit een andere studie (Savard, Joussemet, Pelletier, & Mageau, 2013) bleek dat ook jongeren met zware emotionele en gedragsproblemen een positieve invloed ervaren van een autonomie-ondersteunende stijl op de manier waarop ze taken uitvoerden. Aangezien in een gevangenis ook emotionele en gedragsstoornissen aanwezig zijn, is het van belang te weten dat deze populatie toch ook gevoelig is voor de stijl van communiceren.

Naast verschillende stijlen kan men ook een verbod uitspreken binnen verschillende *domeinen*. Deze domeinen gaan terug op de Sociale Domein Theorie van Smetana (1999), die relevant is voor internaliseren van regels, waarden en gedragingen. Het grootste onderscheid maakt men tussen persoonlijke en morele domeinen. Met persoonlijk domein bedoelt men bijvoorbeeld of iemand een verbod kan uitspreken over een vriendschap. In het moreel domein zullen uitspraken gedaan worden over wat gezien wordt als 'goed' of 'slecht' bv. rond druggebruik. Onderzoek (Keijsers, Branje, Hawk, et al., 2012) wees bijvoorbeeld uit dat het ouderlijke verbod van vriendschappen met bepaalde (deviante) personen zelf meer contact met deze personen zal veroorzaken en het deviante gedrag van hun kind zelf zal doen toenemen. We zien hier dat een autonomie ondersteunende stijl van verbod een positief effect heeft op de opvolging van het verbod.

Men verwacht ook *binnen de domeinen een verschillende invloed van stijl* te zien. In een recent longitudinaal onderzoek (Vansteenkiste, Soenens, Van Petegem & Duriez, 2014) bevroeg men bij adolescenten de mate waarin hun ouders verboden oplegden. Met verbod bedoelde men hier de mate waarin ouders hun kinderen limieten opleggen van, vooral ongewenst, gedrag. Het introduceren van bepaalde verboden an sich is echter niet het enige doel van ouders. Ouders proberen tevens de acceptatie van deze verboden door hun kinderen te stimuleren als deel van het

socialisatieproces van hun kind. In dit onderzoek werd dan ook de stijl waarop verboden worden geïntroduceerd gemeten en de mate waarin adolescenten deze verboden internaliseerden of zich hier juist tegen verzetten.

Terwijl binnen dit onderzoek enkel verbod op vriendschappen onderzocht werd, bekijkt een andere studie dit zowel op vlak van vriendschappen als op vlak van morale verboden (Soenens, Vansteenkiste & Niemiec, 2009). Of kinderen een verbod aanvaarden hangt vooral af van hoe gegrond ze dit verbod vinden. Dit wordt ook de legitimiteit genoemd. Een verbod op moraal domein zullen ze aanzien als legitiemer, dus meer aanvaarden en zo ook sneller internaliseren. Moeilijker te aanvaarden is een verbod op een persoonlijk domein, zoals vriendschappen (Soenens, et al., 2009).

De resultaten uit hierboven opgesomde onderzoeken tonen aan dat een autonomie-ondersteunende stijl voor meer identificatie zal zorgen: het zal de internalisatie faciliteren. Bij een controlerende stijl is er een toename van verzet mogelijk. In het longitudinaal onderzoek werd geen specifiek verschil van domein gevonden, wat niet verwacht werd (Vansteenkiste, et al., 2014). In de cross-sectionele studie werd er in het domein van vriendschap geen negatieve relatie gevonden tussen autonomie-ondersteunend en psychologisch-controlerend. Dit is opmerkelijk aangezien men wel deze relatie verwacht: deze twee stijlen hanteren namelijk tegenovergestelde strategieën (Soenens, et al., 2009). Een nadeel aan deze studie is dat het enkel op vriendschapsdomein gevoerd is. Het geeft wel inzichten omtrent ondersteuning van ouders op dit domein maar niet in het algemeen.

Vanuit de literatuur kan er dus gesteld worden dat een verbod niet per se negatief ervaren moet worden. Mits een rationale, die vooral terug te vinden is in de autonomie-ondersteunende stijl, zal er meer aanvaarding zijn. Een verbod zal zo niet gezien worden als een beperking van de persoonlijke vrijheid. Om deze conclusies ook naar deze masterproef door te trekken dienen we wel enkele opmerkingen te maken. Deze theorie is afkomstig uit de ontwikkelingspsychologie en bovenstaand onderzoek werd voornamelijk uitgevoerd bij adolescenten. De populatie in deze masterproef bestaat echter uit volwassenen. We zullen dus bekijken of deze theorie ook bij volwassenen toepasbaar is. Ook dient men te letten op de bidirectionaliteit van het

verband ondersteuning en gedrag. Een stijl van communiceren zal niet enkel gedrag uitlokken maar het is tevens mogelijk dat een bepaald gedrag een bepaalde stijl zal uitlokken.

2.5.2 Internalisatie van regels en verboden

Naast het aanbrengen van de verboden, kan men ook kijken op welke wijze deze opgevolgd worden. Binnen detentie zullen wellicht verboden heersen (alcohol, vrije communicatie met de buitenwereld, drugs, ...) die niet aanwezig zijn wanneer men niet opgesloten is. Hierdoor kunnen we er vanuit gaan dat regels vooral vanuit een extrinsieke motivatie zullen opgevolgd worden: een gedetineerde zal geen contact hebben met zijn familie, niet omdat hij dit zelf niet wil, maar omdat de omgeving hem dit opdraagt. De mate waarop iemand sociale waarden en verboden uit de omgeving integreert tot het eigen zelf noemt men internalisatie (Deci & Ryan, 2000). Op deze manier kunnen externe aangebrachte verboden toch uitgevoerd worden met een gevoel van autonomie.

Er zijn tevens verschillende mate van internalisatie (Deci & Ryan, 2000): externe regulatie duidt op de meest extern gereguleerde internalisatie. Hierbij wordt het gedrag grotendeels extern gemotiveerd, buiten het zelf om. Introjectie is de regulatie die reeds binnen de persoon ligt, maar nog niet deel van het *zelf*. Identificatie daarentegen is de meest volledige van internalisatie: het initieel extern gereguleerd gedrag werd tot een deel van de eigen identiteit gemaakt en zal dus uitgevoerd worden met een gevoel van autonomie (Deci & Ryan, 2000).

2.5.3 Verbod binnen de gevangenis

Literatuur: Wetenschappelijke literatuur rond verbod en de ervaring ervan in gevangnissen is beperkt. Wel wordt er onderzoek gedaan naar elementen die verboden zijn, zoals drug- en alcoholgebruik in gevangnissen. Vaak gaan deze over mortaliteit van drugsgebruikers bij vrijlating, druggebruik en mogelijke besmetting en behandelprogramma's (Binswanger, et al., 2007) maar niet zozeer gericht naar de impact ervan op een gedetineerde. Wat wel terug te vinden is, zijn juridische teksten waarin rechten van gedetineerden beschreven worden, ook wel detentierecht

genoemd. Ze houden vaak niet alleen de rechten in maar ook richtlijnen waar een gedetineerde zich aan dient te houden. Internationaal bestaan deze uit de Mensenrechten en de door Europa opgelegde minimumregels 'European Prison Rules'. Nationaal baseert men zich op de Belgische Grondwet, het Strafwetboek en de verschillende penitentiaire reglementen. Inzake verbod stelt deze laatste duidelijk de regels op (Goossens, 2006). Een gedetineerde wordt in kennis gesteld van het 'intern reglement' via een informatiebrochure die hij/zij bij aankomst bekommt.

Praktijk: Op de door Justitie bepaalde lijst met verboden producten staan onder andere zaklantaarns, kaarsen, foto- en videoapparatuur, communicatieapparatuur (bijvoorbeeld mobiele telefoons), USB-sticks, geld en alcoholische dranken (FOD Justitie, 2011e). Naast deze alledaagse voorwerpen die uit veiligheid geweerd worden uit gevangenissen, zijn ook wettelijk verboden voorwerpen niet toegelaten in de gevangenis, zoals wapens en drugs. Volgens een onderzoek naar druggebruik in Belgische gevangenissen gebruiken één op de drie gedetineerden drugs gedurende hun detentie (Todts, Glibert, et al., 2009). Dit is een zeer hoog cijfer, vooral aangezien een groot deel van de populatie in de gevangenis belandt vanwege een drugproblematiek. Het is ook daarom dat drugs als verboden wordt beschouwd in de Belgische gevangenissen. Dit blijkt echter al te vaak slechts theorie te zijn: het verbod op drugs wordt dus niet strikt nageleefd. Een gevangenisbeleid om druggebruik te voorkomen, te behandelen en drugschade te beperken is dan ook noodzakelijk.

Naast overbevolking zijn de beperkingen van sociaal contact, bewegingsruimte en vrij te kiezen tijdsbesteding slechts enkele voorbeelden hoe deze restricties de persoonlijke vrijheid inperken. Gedetineerden hebben het recht op vrije briefwisseling en het dagelijkse telefoneren maar ook hier kan directie of een onderzoeksrechter deze vrijheden afnemen. Ook is er steeds een controle naar wie en hoelang iemand belt (FOD justitie, 2011e).

2.6 'Ik voel me vrij, en nu': gevolgen van autonomie

2.6.1 Welzijn in de Zelfdeterminatie Theorie

Een stelling binnen ZDT is dat voldoening van elk van deze basisbehoeftes bijdraagt tot de predictie van psychologisch welzijn, productiviteit en sociaal

functioneren (Ryan & Deci, 2006). Volgens een uitgebreide studie van Chirkov, Ryan, Kim en Kaplan (2003) zullen autonomie en welzijn positief samenhangen, en dit over culturen en geslachten heen. Onderzoek hierrond kan op twee manieren bekeken worden, namelijk zowel binnen personen als tussen personen. Onderzoek naar basisbehoeftes *binnen* personen wordt vooral gedaan aan de hand van dagboekstudies. Deze toonden aan dat in periodes waar behoeftes meer vervuld werden (bv. na een goed gesprek met een vriend, de erkenning van geleverd werk, ...), participanten ook een hogere welzijn ervoeren. Binnen één persoon is er dus fluctuatie van de behoeftes, met hun invloed op het ervaren van welzijn. *Tussen* personen verschilt de behoeftebevrediging echter ook. Mensen die zelf meer autonomie ervaren zullen een hogere welzijn ervaren dan mensen die minder autonomie ervaren. Mensen met algemene hogere scores op een behoefte waren ook gevoeliger voor dagelijkse fluctuaties (Reis, Sheldon, Gable, Roscoe & Ryan, 2000).

Onderzoek toont dus aan dat er een verband bestaat tussen de basisbehoeften en welzijn. Ook individueel zijn deze behoeften geassocieerd met welzijn. De studie van Kasser en Ryan (1997) toonde aan dat personen die in een rusthuis wonen ook invloed ervaren van autonomie. Uit deze studie bleek dat autonomiebevrediging, alsook de ondersteuning ervan, een positieve invloed had op welzijn.

Deze relatie tussen basisbehoeften en welzijn werd ook teruggevonden over verschillende landen heen (Chen et al., 2013). Basisbehoeften worden volgens Deci en Ryan (2000) dan ook beschreven als 'universeel'. Verder onderzoek hierrond is echter niet altijd eenduidig. Sommige onderzoeken stellen dat er toch een kleine cross-culturele variatie in autonomie aanwezig is. In een individualistische cultuur wordt autonomie persoonlijker en individueler gezien dan in een collectieve cultuur (Vansteenkiste, Niemiec & Soenens, 2010). Andere studies (Chirkov, Ryan, Kim, Kaplan, 2003; Deci & Ryan, 2008a) spreken deze stelling echter tegen. Of iemands gedrag en attitudes nu individualistisch of collectivistisch zijn, meer autonomie zal steeds samenhangen met een hoger welzijn. Uit een internationaal onderzoek bleek eveneens dat autonomie over vier verschillende landen (nl. België, China, Peru en Amerika) dezelfde positieve effecten had op welzijn (Chen et al., 2013). Aangezien we in

detentie te maken hebben met een populatie van een diverse etnische origines, kan dit ervoor zorgen dat het een invloed heeft op de scores omtrent autonomie en welzijn. Hiervoor werd dan ook gecontroleerd in de statistische analyses.

2.6.2 Welzijn en adaptatie binnen de gevangenis

Literatuur: Onderzoek rond welzijn en aanpassing in detentie zijn makkelijk terug te vinden in de literatuur. Bovendien vormen deze vaak een synoniem voor elkaar: welzijn gemeten in de context van een gevangenis meet vaak de aanpassingen van gedetineerden binnen deze context. De mogelijkheid om zich aan te passen binnen bepaalde aspecten van het leven is reeds zeer belangrijk gebleken voor het welzijn van een persoon (Minuchin, et al., 1975). Ook binnen de specifieke context van een gevangenis is adaptatie dus van belang, hoewel dit niet evident is. De gevangeniscontext (bijvoorbeeld overbevolking, verveling door gebrek aan activiteiten, weinig contact met naasten, ...) zorgt op zichzelf namelijk voor een toename in stress, agressies en onproductief gedrag (Wortley, 2002). De mogelijkheid om zich aan te passen zal ook een invloed hebben op de levenskwaliteit binnen de gevangenis (Goodstein, Mackenzie & Shotland, 1984). Een slechte aanpassing zal leiden tot een negatief effect op de bereidheid om deel te nemen in dagelijkse activiteiten, programma's, ... die juist ten goede kunnen komen van de gedetineerden (bijvoorbeeld met het oog op re-integratie) (Goodstein, et al., 1984).

Er is heel wat literatuur te vinden rond adaptatie binnen een correctionele instelling. Zo bestaat volgens Van der Laan en Eichelsheim (2013) aanpassing binnen de gevangenis uit gevoelens van veiligheid, autonomie, welzijn, stress of wangedrag tegenover het bewakend personeel. Hierbij hadden positieve interacties met het personeel, interacties met medege-detineerden en het meewerken aan dagelijkse activiteiten de meeste positieve invloed op aanpassing. Wel dient opgemerkt te worden dat de steekproef werd afgenomen bij Nederlandse jongeren tussen 13 en 18 jaar die in een corrigerende instelling verbleven. Aangezien de steekproef in deze masterproef uit een grotere leeftijdsspan zal bestaan, zullen we hier mogelijks afwijkende resultaten vinden. Ook Gover, MacKenzie en Armstrong (2000) vonden de relatie tussen dagelijkse activiteiten en welzijn terug. Activiteiten kunnen volgens hen

niet alleen de verveling tegengaan maar ook bepaalde spanning uitwerken, denk maar aan sporten. Op zijn beurt zal dit agressief gedrag kunnen verminderen.

Persoonlijke controle wordt eveneens in verband gebracht met aanpassing aan de gevangenis (Goodstein, et al., 1984). Wanneer persoonlijke controle daalt zal dit kosten hebben, bijvoorbeeld *learned helplessness* (Seligman, 1975). Wanneer deze controle stijgt, zal dit vooral voordelen hebben volgens hen. Gelimiteerde keuze, voorspelbaarheid van de daginvulling, verminderde *self efficacy* (d.i. het gevoel ergens controle over te hebben) zijn allemaal factoren die bijdragen aan een verminderd gevoel van controle. Hoewel deze tekst wordt gezien als een basisartikel omtrent aanpassing binnen de gevangenis, baseert het zich louter op theorieën en niet op effectieve data, wat de validiteit van de opgeworpen theorieën in vraag stelt.

Edward Zamble en Frank Porporino (Wright, 1991) vonden via een empirische studie wel dat interne, externe en fysieke problemen samenhangen met de mate waaraan een gedetineerde zich kon aanpassen. Het onderzoek stelt duidelijk dat deprivatie binnen de gevangenisomgeving, alsook de importatie van enkele persoonlijke kenmerken, de aanpassing kan beïnvloeden. In deze masterproef zal dan ook gecontroleerd worden op variabelen zoals leeftijd, en geslacht deze een invloed hebben op de mogelijkheid tot aanpassing volgens deze studie.

Ook de studie van Wooldredge (1999) vond gelijkaardige resultaten. Psychologische aanpassing aan de gevangeniscontext zal moeilijker zijn voor personen die blank zijn, ouder, getrouwd, met een hogere opleiding en waarvan het de eerste detentie is. Deze personen verschillen volgens Woolredge (1999) namelijk van de *mainstream* populatie binnen de gevangenis, wat voor een grotere sociale afstand zorgt. Zij zullen ook meer interne en externe problemen ervaren. Naast deze algemene kenmerken vermeldt deze tekst ook dat veel van de aspecten die welzijn en adaptatie beïnvloeden persoonlijk zijn. Deze kunnen erg verschillen, bijvoorbeeld hoe lekker het eten is, in welke soort cel ze zitten, welke activiteiten men mag doen, de tijd die ze nog moeten uitzitten, ...

Dhami, Ayton en Loewenstein (2007) zagen de structuur van het regime, contact met andere gevangenen, personeel en vrienden of familie, gedachten en

emoties over vrijheid en controle en wangedrag als elementen van welzijn en aanpassing. Wangedrag kan anderzijds ook een resultaat zijn van een slechte aanpassing. Eerder onderzoek toont dat dit zich vaak uit in agressief gedrag en vaker voorkomt bij mannen dan bij vrouwen (Van der Laan & Eichelsheim, 2013). Niet alleen externaliserende problematiek kan gezien worden in detentie maar ook internaliserende. Wanneer de Beck Depression Inventory (BDI, Beck, Steer & Brown, 1996) afgenomen wordt in correctionele instellingen in North Carolina is het zo dat 57% van de steekproef van 1494 personen een diagnose van milde tot ernstige depressie zal krijgen op basis van de BDI (Dhami, et al., 2007). In gevangenispopulatie is dus een erg hoge graad van internaliserende problematiek aanwezig.

HUIDIG ONDERZOEK

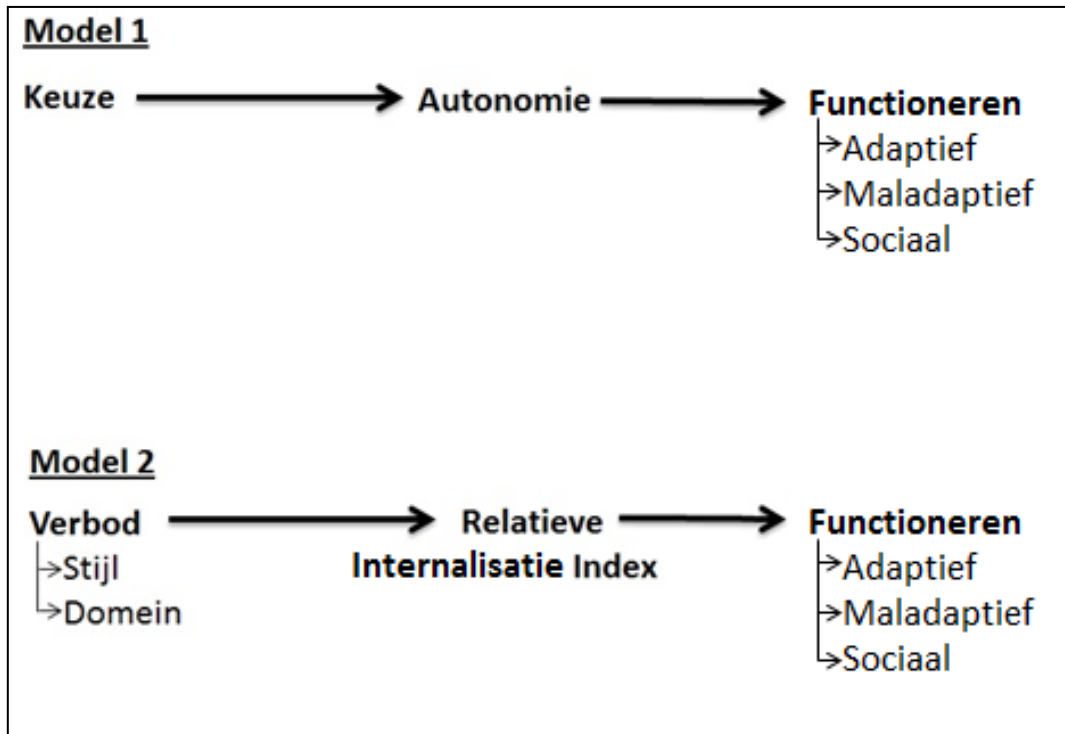
Het vernieuwende aan deze masterproef bestond erin een reeds bestaand en gevalideerd theoretisch kader, namelijk de Zelfdeterminatie Theorie, toe te passen binnen de specifieke context van een gevangenis. Op deze manier kon de masterproef een aanvulling vormen op zowel het onderzoek binnen het veld van de Zelfdeterminatie Theorie, alsook enkele specifieke inzichten verwerven die mogelijk veranderingen in het detentieklimaat kunnen teweeg brengen.

In dit onderzoek werd nagegaan of bepaalde basismechanismen terug te vinden zijn in deze verarmde omgeving. Autonomie werd hier niet alleen expliciet (via een vragenlijst) maar ook impliciet (via de IAT) gemeten. Op basis van de twee modellen (zie Figuur 2) werden er drie hypothesen en een exploratieve onderzoeksvraag opgesteld. Ten eerste werd de directe relatie tussen de contextuele antecedenten, namelijk keuze (Model 1) en verbod (Model 2), en het functioneren van gedetineerden onderzocht. Hierbij werd er verwacht dat keuze en verbod, respectievelijk, positief en negatief zouden samenhangen met functioneren (Hypothese 1).

Ten tweede werd de mediërende rol van autonomie (Model 1) en internalisatie (Model 2) in de relatie tussen de contextuele antecedenten (i.e., keuze en verbod) en de uitkomstvariabelen onderzocht. Hierbij werd er verwacht dat keuze via autonomie positief gerelateerd zou zijn aan functioneren en dat verbod via gereduceerde internalisatie een negatieve invloed zou hebben op het functioneren binnen detentie (Hypothese 2).

Ten derde werd de invloed van verschillende modererende variabele ('belang van keuze' voor Model 1, 'verlangen naar autonomie' voor beide modellen) op de contextuele antecedenten, autonomie en internalisatie bekeken. Hierbij wordt een interactie effect verwacht tussen lage autonomie en een hoog verlangen naar autonomie. Belang van keuze verwachtte men een invloed te hebben op de hoeveelheid keuze die een gedetineerde ervaart (Hypothese 3).

Ten slotte werd er bekeken of er een specifieke invloed van de deelaspecten van keuze (Model 1) en de domeinen van verbod (Model 2) aanwezig is. Keuze werd hiervoor opgesplitst in optie- en actiekeuze, verbod in de verschillende domeinen van drugs, alcohol, contact en communicatie, alsook in een autonomie-ondersteunende of controlerende stijl. Deze werden op een exploratieve wijze bekeken in relatie tot autonomie, internalisatie en algemeen functioneren.

Figuur 2: Overzicht Modellen

METHODE

1. Procedure

1.1 Goedkeuring van het onderzoek

Om onderzoek in een gevangenis te voeren, dienen aan enkele voorwaarden (zoals ouder dan achttien jaar, een stage in een gevangenis, studies in verband met het gevangeniswezen,...) voldaan te worden. Vervolgens dient er een aanvraag gedaan te worden aan de dienst Managementondersteuning van het Directoraat-Generaal Penitentiaire Inrichtingen (FOD Justitie, 2013b). Hierbij werd advies gevraagd aan enkele personeelsleden van de vakgroep Strafrecht en Criminologie en de vakgroep Orthopedagogiek van de UGent die reeds ervaring hadden met deze aanvraag. In overleg met promotor en begeleidster werd een aanvraag, alsook het onderzoeksvoorstel, ingediend bij het Directoraat-Generaal van de Federale Overheidsdienst Justitie in mei 2014. De aanvraag hield in dat de thesisstudente toestemming zou krijgen om de gevangenis te betreden, contact op mocht nemen met gedetineerde en, indien zij hier mee instemden, vragenlijsten en een korte computertaak mocht afnemen. Er werd ook specifiek gevraagd een laptop te gebruiken tijdens het onderzoek. Het Directoraat-Generaal pleegde overleg met de desbetreffende penitentiaire instellingen en hun positieve beslissing werd op 30 juni 2014 aan ons overgemaakt. Het onderzoek werd toegestaan voor de gevangenissen van Gent, Dendermonde, Turnhout en het penitentiair complex van Brugge. Op 29 januari 2015 ontvingen we de toestemming om het onderzoek te verlengen tot september 2015. Een goedkeuring van de Ethische Commissie van de Universiteit Gent werd verkregen in mei 2014.

Na het ontvangen van de goedkeuringen, kon er contact opgenomen worden met de desbetreffende gevangenissen. Allereerst werd er een mail gestuurd naar de algemene directie met wat uitleg rond het onderzoek. Enkele dagen later nam de masterproefstudente telefonisch contact op met het inrichtingshoofd waarna deze de gegevens van de interne contactpersoon doorgaf. In de gevangenis van Dendermonde was dit penitentiair assistent mr. Van Doorslaer Paul, in Gent beleidsmedewerker mevr. De Raedt Barbara, in Brugge directiesecretaresse mevr. Didier Delphine en in Turnhout was dit directrice Swaegers Leen . Hierna vond er in elk van de vier

gevangenis een afspraak plaats tussen de studente en de contactpersoon om het onderzoek verder te duiden en praktische afspraken te maken.

1.2 Verloop van de afnames

Aangezien het onderzoek binnen de gevangenis plaatsvindt, is het niet toegestaan om enige vorm van beloning te gebruiken. Allereerst dienden er per gevangenis proefpersonen verzameld te worden. Dit gebeurde aan de hand van een folder die via de interne post verspreid werd. Op deze folder vonden gedetineerden meer info rond het onderzoek en een invulstrookje waarop ze zelf een moment voor de afname konden kiezen. Indien een gedetineerde interesse had, kon men de invulstrook terugbezorgen via de binnenpost. Deze manier van werken werd verkozen aangezien gedetineerden zelf voor internet en telefoon moeten betalen, wat een drempel kan vormen om zo contact op te nemen. Er werd ook gewerkt aan de hand van posters en mond aan mond reclame.

Hierop werd, in samenspraak met de contactpersoon en directie, een planning opgemaakt voor de afnames. Er werd opgelet dat deze afnames niet overlapt met een andere activiteit zoals de wandeling, appèl,... Dit is namelijk de grootste reden van drop out uit projecten in de gevangenis (FOD Justitie, 2011b). Om de veiligheid van de studente te vrijwaren, had directie zeggenschap in welke proefpersonen mochten deelnemen. De contactpersoon nam hierna contact op met de portier, zodat de student op de aangegeven momenten de gevangenis kon betreden met laptop. Op de dag van de afname werd het centrum (Dendermonde en Gent) of het planton (Brugge en Turnhout) een overzicht gegeven van de gedetineerden. Er werd een uur voorzien per gedetineerde (rekening houdend met bewegingen, interventies, appèl,...) en de afnames vonden plaats in een PSD-bureau (Dendermonde), het tuchtlokaal (Gent), de advocatenruimtes (Brugge) of een gesprekslokaal (Turnhout).

De afname verliep in verschillende stappen. Eerst volgde een informatief gedeelte waarbij de proefpersoon een informatiebrief kreeg en het onderzoek nog eens mondeling werd toegelicht. Er werd benadrukt dat alles volledig vrijwillig en anoniem is, dat de proefpersoon op elk moment het onderzoek kon afbreken en nergens een naam of andere informatie die tot herkenning kan leiden, zal gevraagd

worden. Proefpersonen gaven hun toestemming tot medewerking door het ondertekenen van het *Informed Consent*.

In het volgende deel wordt de computertaak afgenomen: alternerend diende de proefpersonen een satisfactie-IAT en een verlangen-IAT te volbrengen. De taak werd uitgevoerd op een laptop voorzien door de UGent, waarvoor eerder toestemming werd verkregen bij het Directoraat-Generaal Penitentiaire Inrichtingen. Hierna volgden de vragenlijsten die de proefpersoon met pen en papier kon oplossen. De proefpersoon was vrij om vragen te stellen en de tijd te nemen die zij of hij wenste.

Als afronding van de afname werd de proefpersoon bedankt en ontving hij/zij een mondelinge en schriftelijke debriefing. Hierin werd het doel van het onderzoek beschreven.

1.3 Plaats van het onderzoek

Gevangenis Dendermonde. Sinds 1863 doet de gevangenis van Dendermonde dienst als arrest- en strafhuis. Dit wil zeggen dat zowel verdachten (arresthuis) als veroordeelden (strafhuis) er verblijven. Geïnterneerden verblijven hier niet. In Dendermonde zijn er twee regimes aanwezig. Het grootste deel valt binnen een gesloten regime, waarbij men enkel de cel mag verlaten om deel te nemen aan activiteiten. Binnen een gedeelte van de gevangenis mag men wel vrij bewegen, namelijk waar halfopen regime geldt. In Dendermonde zijn enkel mannelijke gedetineerden aanwezig (FOD justitie, 2011b).

Binnen de gevangenis van Dendermonde zijn er verschillende ontspanningsmogelijkheden (zie ook Figuur 1). Er is een bibliotheek aanwezig, begeleiding van de VDAB en fitness mogelijkheden. Er worden filmavonden, sportcompetities, taalcursussen, info-momenten en crea-momenten georganiseerd binnen de gevangenis (Vlaamse Overheid, 2012). Ook kan men zeer verscheiden jobs beoefenen binnen de gevangenis van Dendermonde. Er zijn 169 cellen maar deze zijn bezet met gemiddeld 204 personen wat Dendermonde een overbevolkingsgraad van 21,3 procent geeft (FOD Justitie, 2011a).

Gevangenis Gent. De gevangenis van Gent werd geopend in 1862 en doet dienst als arresthuis en strafhuis waarbinnen een volledig gesloten regime heerst. Dit

gesloten regime bestaat uit uitgebreide veiligheidsvoorzieningen (hoge muren, tralies, prikkeldraad, detectieapparatuur, enz.). Ook is er binnen deze gevangenis een vrouwenafdeling en een psychiatrische afdeling aanwezig (FOD Justitie, 2011c). De gevangenis beschikt over vier werkplaatsen, een bibliotheek, enkele sportvelden voor balspelen, openluchtfitnessstoestellen en verschillende wandelplaatsen. Er zijn ook verschillende werkgroepen die activiteiten rond sport, onderwijs en gezondheidszorg organiseren (Vlaamse Overheid, 2012). In Gent is er normaliter plaats voor 283 personen maar gemiddeld is de gevangenis bevolkt met 376 personen. Ook in de gevangenis van Gent heerst dus een chronische overbevolking, namelijk van 33 procent (FOD Justitie, 2011a).

Gevangenis Turnhout. Sinds 1908 is de gevangenis van Turnhout in werking genomen. De populatie is sinds 1937 telt enkel mannelijk met een afzonderlijk open en gesloten regime. Ook een 35 procent van de gedetineerden zijn geïnterneerden. Aangezien zij dus een zeer groot deel uitmaken worden er verschillende begeleide activiteiten voor deze groep georganiseerd, zoals kooklessen, muziek, ergo en arbeidstherapie. Er is ook een bibliotheek, spelletjes-momenten, onderwijs en verschillende sportmogelijkheden. Bovendien kan men aan de slag in de huishoudelijke- of onderhoudsdiensten van de gevangenis of kan men voor een extern bedrijf werken in het werkhuis (FOD Justitie, 2013a) (Vlaamse Overheid, 2012). De gemiddelde capaciteit bedraagt sinds de bouw van de nieuwe vleugel in 2013 zo een 192 personen. Er zijn echter nog geen nieuwe cijfers omtrent een eventuele overbevolking (FOD Justitie, 2013).

Penitentiair Complex Brugge. Het Penitentiair Complex Brugge, geopend in 1991, is een van de grootste van België. Het biedt plaats aan zowel mannen, als vrouwen en een medisch centrum. Er heerst vooral een gesloten regime, enkel op de drugsvrije afdeling heerst een halfopen regime. Op de afdeling 'Bijzondere Veiligheid' heerst er net een zeer strikt en gestructureerd regime. Er is tewerkstelling mogelijk binnen de gevangenis, ofwel in een van de werkhuisen, de smidse of in de kleermakerij (FOD Justitie, 2011d). De gedetineerden hebben de mogelijkheid om boeken te ontlenen in de bibliotheek, verschillende sportactiviteiten te beoefenen waaronder

fitness, spinning, start2run, ... Er zijn ook jaarlijks verschillende optredens en enkele creatieve ateliers, films en er worden verschillende cursussen zoals koken, talen en beroepsopleidingen georganiseerd (Vlaamse Overheid, 2012). De overbevolking van Brugge bedraagt uit 24.8 procent: er is plaats voor 608 gedetineerden maar de gemiddelde bevolking bedraagt 756 personen (FOD Justitie, 2011a).

2. Steekproef

Deze masterproef beoogt metingen te doen bij gedetineerden in Vlaamse gevangenissen. Om praktische redenen is deze gehele populatie echter niet bereikbaar, waardoor een steekproef werd getrokken. Allereerst werd er binnen de zestien Vlaamse gevangenissen gekozen om de bevragingen in de gevangenissen van Dendermonde, Gent, Brugge en Turnhout te doen. Deze vier geven een mooie verhouding weer van de soorten strafinrichtingen die er zijn in Vlaanderen: beklaagden (Dendermonde, Gent, Brugge), kortgestraften (Dendermonde en Gent), langgestraften (Brugge en Turnhout) en geïnterneerden (Gent en Turnhout).

Het voldoende beheersen van de Nederlandse taal was de voornaamste inclusiecriteria van het onderzoek. Bovendien werden personen met een instabiele psychose, een zware agressieproblematiek en personen met een actieve tuchtmaatregel op vraag van de verschillende directies geweerd uit het onderzoek.

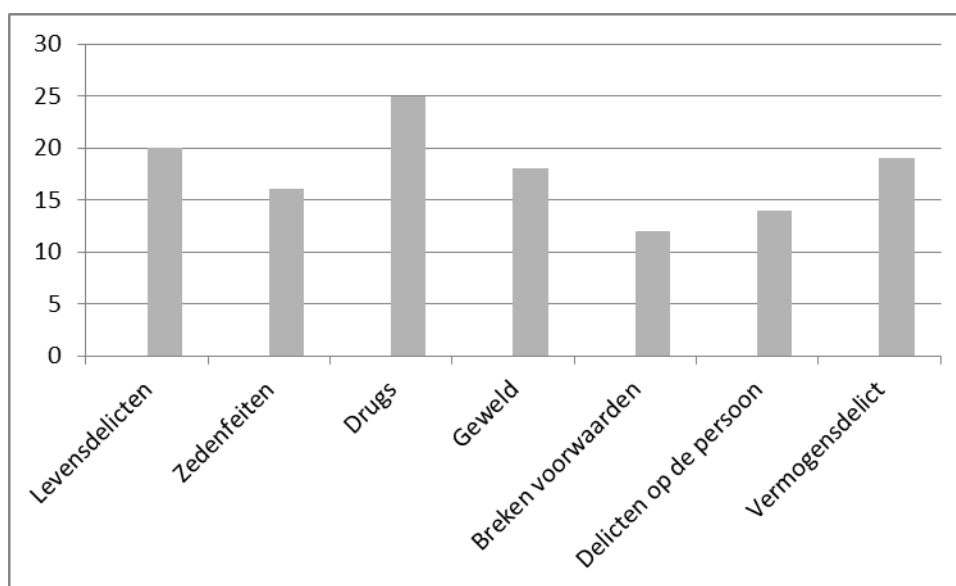
Binnen de vier gevangenissen werden in totaal ongeveer 1100 (100 in Dendermonde, 300 in Gent, 500 in Brugge en 200 in Turnhout) folders met de uitnodiging tot medewerking aan het onderzoek verspreid onder de gedetineerden. We kunnen aannemen dat ongeveer de helft van hen de Nederlandse taal niet voldoende machtig was om de folder te begrijpen en daarom niet antwoorden. Binnen de gevangenis van Dendermonde ontving men 32 positieve antwoorden. Twee hiervan werden echter getransfereerd naar een andere gevangenis waardoor in Dendermonde 30 afnames plaatsvonden (*response rate* = 30 procent). Binnen de gevangenis van Gent werden er 44 positieve antwoorden ontvangen waarbij er uiteindelijk 27 afnames plaatsvonden. Het overgrote deel van de uitval was te wijten aan weigering om mee te werken aan het onderzoek ($N = 5$), vrijstelling of transfer ($N = 8$) of onvoldoende kennis van het Nederlands ($N = 3$). In Brugge antwoordden 34 personen positief en vonden er

26 afnames plaats. Ook hier was de grootste reden van uitval transfer of vrijstelling ($N = 5$), taal ($N = 1$) en de afwezigheid binnen de gevangenis omwille van uithaling door de politie of uitgangsvergunning ($N = 3$). Binnen de gevangenis van Turnhout werd data van de 13 van de 25 positieve antwoorden afgenomen. De overige stonden onder een tuchtmaatregel ($N = 2$), konden om praktische redenen niet bevroegd worden ($N = 8$), weigerden mee te werken aan het onderzoek ($N = 1$) of waren op het moment van de afname aan het werk ($N = 1$). In totaal werden bij 96 personen dataverzameld waarbij, rekening gehouden met de exclusiecriteria, een *response rate* van 19 procent gold.

De uiteindelijke steekproef van 96 personen kunnen we op verschillende wijzen indelen. Allereerst kunnen we, volgens de importatietheorie (Bukstel & Killmann, 1980), de specifieke persoonskenmerken in beeld brengen. Zo bestond de steekproef voor dit onderzoek uit 78 mannen (81 procent) en 18 vrouwen (19 procent). De gemiddelde leeftijd bedroeg 37.75 jaar, waarbij de jongste deelnemer 19 was, de oudste had de leeftijd van 68 ($SD = 11.28$). 82 van de 96 proefpersonen, ofwel 85 procent, hadden de Belgische nationaliteit, de overige waren Nederlands ($N = 9$), Marokkaans ($N = 1$), Turks ($N = 1$), Algerijns ($N = 1$) en Colombiaans ($N = 1$). 39 proefpersonen bevonden zich in een vaste relatie (41 procent: getrouwd, verloofd of samenwonend voor hun detentie). De overige 57 personen waren alleenstaand, weduw(e) of gescheiden. Het merendeel ($N = 58$, 60 procent) hadden kinderen. Als hoogste afgeronde opleiding behaalden 32 personen een diploma Beroepsonderwijs in het middelbaar, 26 personen volgden KSO of TSO en 14 personen haalden een diploma hoger onderwijs (10 personen niet universitair, 4 universitair). 9 personen gaven aan enkel (buitengewoon) lager onderwijs afgewerkt te hebben.

Naast de persoonskenmerken kunnen we ook de specifieke eigenschappen van de detentie bekijken (deprivatietheorie, Van der Laan & Eichelsheim, 2013). Van alle deelnemers hadden 31 de beklaagdenstatus (32 procent), 51 kregen een definitieve strafmaat toegeschreven en waren daarom definitief veroordeeld (53 procent) en 13 waren geïnterneerd (14 procent). De verscheidene types delicten kunnen teruggevonden worden in Figuur 3. Het type delict wordt gedefinieerd als volgt: 20

levensdelicten (moord, doodslag, poging en medeplichtigheid), 16 zedenfeiten (aanranding, verkrachting, kinderporno), 25 druggerelateerde feiten (produceren, distribueren, bezit), 18 geweldsdelicten (overval, wapenbezit, slagen en verwondingen), 19 vermogensdelicten (diefstal zonder geweld, brandstichting, oplichting en fraude), en 14 feiten ten opzichte van een persoon (stalking, gijzeling, prostitutie). Gemiddeld zat men reeds 24.70 maanden opgesloten, met een minimum van 1 maand en een maximum van 232 maanden. Van de 44 deelnemers die hun strafmaat kenden, kreeg men gemiddeld een straf van 88.50 maanden, ofwel 7 jaar en vier maanden. 42 van de 96 proefpersonen, ofwel 44 procent, verbleven eerder al in detentie. Binnen de gevangenisomgeving konden we ook verscheidene regimes identificeren: 62 personen verbleven op een gesloten afdeling, 34 personen op een halfopen afdeling. Geen van de proefpersonen stond onder een open regime.

Figuur 3: Overzicht Delicten

3. Design

Er werd gekozen om een kwantitatief onderzoek, met name een cross-sectionele studie, uit te voeren voor deze masterproef. Binnen de Zelfdeterminatie Theorie is eerder al veelvuldig onderzoek gedaan naar autonomie (Ryan & Deci, 2006) zodat de meetinstrumenten hiervoor betrouwbaar en valide gebleken zijn (Vlachopoulos & Michailidou, 2006). We willen met dit onderzoek bovendien de specifieke invloed van keuze en verbod en de gevolgen op het functioneren meten.

Aldus gaat de voorkeur uit naar een kwantitatief onderzoek met vaste onderzoeksvragen, over een precies domein en een meting te hanteren aan de hand van bestaande meetinstrumenten.

Eerder longitudinaal onderzoek binnen detentie kende een *response rate* van 5 procent (Van der Laan & Eichselheim, 2013). Om een hogere *response rate* te bekomen, en dus ook voldoende proefpersonen, werd er gekozen om een éénmalige afname te houden bij een grotere steekproef. Nadeel hiervan is dat er enkel correlatieve verbanden zullen gevonden worden, en geen causale uitspraken kunnen gebeuren.

In Figuur 2 is de schematische voorstelling van dit onderzoek te zien. Hierbij kunnen we twee modellen identificeren. In het eerste model zal de contextuele antecedent 'keuze' in relatie staan tot autonomie, die zich dan weer verhoudt tegenover de uitkomstvariabelen. In het tweede model staat de contextuele antecedent 'verbod' in relatie tot de mate van internalisatie en de uitkomstvariabelen.

4. Meetinstrumenten

4.1 Autonomie

Autonomiebevrediging en -frustratie: Expliciete meting. Autonomie werd expliciet gemeten middels de Psychologische Basisbehoeftevragenlijst (Chen et al., 2015). Specifiek werd er gebruik gemaakt van een kind-versie om zo de belasting voor de proefpersonen laag te houden, zowel in het aantal items als in de vraagstelling. In totaal waren er 8 items, zoals 'ik voel me vrij in de dingen die ik doe', die beantwoord werden op een vijfpunts Likertschaal (1 = helemaal niet waar tot 5 = helemaal waar). Expliciete autonomie bevrediging en frustratie correleerden $-.56, p < .01$. Op basis van de principale componentenanalyse (Kaiser-Meyer-Olkin waarde $> .50, p < .001$) kon er eveneens één factor afgeleid worden die 78% van de gehele variantie kon verklaren. Autonomiesatisfactie en -frustratie laadden, respectievelijk, $.88$ en $-.88$ op deze factor. Op basis van deze analyses werd een samengestelde score voor expliciete metingen van autonomie gebruikt in verdere analyses, welke tevens betrouwbaar was ($\alpha = .83$).

Autonomiebevrediging en -frustratie: Impliciete meting. De Impliciete Associatie Taak (IAT; Lane & Greenwald, 2007) ging, door middel van het congruent en incongruent aanbieden van stimuli, na op welke manier men mentale associaties

maakt. De Autobiografische IAT (Verschuere, 2009) werd aangepast aan huidig onderzoek: autonomiebevrediging werd gemeten aan de hand van 'ik ben mezelf', 'ik neem beslissingen die bij me passen', 'ik ervaar keuze' en 'ik heb een gevoel van vrijheid'. Autonomiefrustratie werd bevraagd door 'ik ervaar druk', 'ik ben beperkt in wat ik doe', 'ik voel me verplicht' en 'ik voel me onder druk gezet'. Deze woorden verschenen op een computerscherm en een proefpersoon diende deze in te delen in de correcte categorie ('ik voel me gedwongen', 'ik voel me vrij') door middel van bepaalde letters op het toetsenbord aan te halen. Dit gebeurde in zes verschillende blokken.

In de eerste blok leerden participanten een discriminatie maken tussen autonomiesatisfactie (a.d.h.v. de zinnen 'ik ben mezelf', ...) en autonomiefrustratie (a.d.h.v. 'ik ervaar druk', ...). Hiernaast dienden ze zichzelf te identificeren (a.d.h.v. 'waar' en 'onwaar') met enkele losstaande variabelen. De variabelen 'ik zit op een stoel', 'ik zit in een kamer', 'ik doe mee aan een onderzoek', 'ik zit voor een computer' en 'ik zit op een stoel' dienen ingedeeld te worden bij 'waar'. 'Ik zit in de badkamer', 'ik ben aan het eten', 'ik ben aan het sporten' en 'ik beklim een berg' horen bij de categorie 'niet waar'. In het tweede blok werden vorige twee weergaves gecombineerd op een incongruente manier: 'Ik ervaar druk' zal samen met 'waar' weergegeven worden, 'ik voel me vrij' werd gecombineerd met 'niet waar'. Proefpersonen dienden de twee soorten zinnen uit blok één in te delen in deze twee categorieën. Blok twee geldt als oefening. Deze werd herhaalt als blok drie, waarbij deze geldt als effectieve afname van de incongruente stimuli. Hierna volgde het vierde blok waarbij men een eveneens een discriminatie moest maken met de zinnen uit blok één, maar deze werden nu van plaats gewisseld zijn. Zo vormen zij een congruente stimuli in blok vijf: 'ik voel me vrij' stond bij 'waar' staan, 'ik voel me gedwongen' bij 'niet waar'. De zesde en laatste blok hield een herhaling in van blok vijf, wat de afname van de congruente categorisatie betrof.

Autonomie verlangen: Een gevalideerd meetinstrument voor het verlangen naar autonomie te meten is op dit moment niet nog niet voor handen. De items voor 'verlangen naar autonomie' werden daarom door de onderzoekers zelf opgesteld.

Hierbij begon de vraag met 'Ik verlang ernaar...' en diende men op een vijfpunts Likertschaal (1 = helemaal niet waar, 5 = helemaal waar) hun antwoord aan te duiden. Er werd, afgeleid van de Psychologische Basisbehoeftenvragenlijst (Chen, et al., 2015) gekozen voor volgende items: Ik verlang ernaar (a) dingen te doen die ik echt wil doen, (b) te kiezen wat ik doe, (c) te doen wat ik echt interessant vind en (d) dingen te doen waar ik me vrij bij voel. De vragenlijst werd betrouwbaar bevonden ($\alpha = .85$).

4.2 Antecedenten van Autonomie

4.2.1 Frequentie van Verbod

Het voorkomen van verboden werd bevestigd op vlak van contact met medegegetineerden, communicatie met de buitenwereld, gebruik van alcohol en drugs. Deze domeinen werden gemeten aan de hand van een aanpassing van de vragenlijsten rond verbod van ouders op moreel en persoonlijk vlak (Soenens, Vansteenkiste & Niemic, 2009). Zo werd er op moreel vlak gevraagd naar verboden op alcohol en druggebruik, op persoonlijk vlak werd er gevraagd naar het verbod op communicatiemiddelen binnen de gevangenis en naar bepaalde contactverboden om met medegegetineerden om te gaan. Bij elk van deze verboden werd er eerst gevraagd 'of dit van toepassing is op mijn cipiers', 'mijn cipiers wijzen mij hier vaak op' en 'ik vind het ok dat cipiers dit zeggen'. Op elk van de vragen kon men antwoorden op een vijfpunts Likersschaal (1 = helemaal niet akkoord, 5 = helemaal wel akkoord). Correlaties tussen deze verboden wijzen op de verhoogde samenhang van alcohol en drugs ($r = .52, p = 0.01$) en contact en communicatie ($r = .26, p = .01$). Echter vonden we ook een sterke samenhang tussen de domeinen, zo correleerden drugs en communicatie $.52 (p < .01)$ en alcohol en communicatie $.57 (p < .01)$. Om deze verbanden verder te onderzoeken werd een principale componentenanalyse afgenomen (Kaiser-Meyer-Olkin waarde $> .50, p < .001$) waarbij twee factoren (Eigenwaarde $> .50$) 77 procent van de totale variantie verklaarden. De eerste factor kende verhoogde factorladingen voor verboden van communicatie (.81), drugs (.55) én alcohol (.84). Een tweede factor laadde enkel verhoogd op contact (.81). Op basis van deze gegevens dienen we dan ook voorzichtig te zijn met interpretaties rond verboden op moreel en persoonlijk domein. In het vervolg van het onderzoek zal er dan ook

apart gewerkt worden met verboden op contact, communicatie, alcohol en drugs en niet zozeer met moreel en persoonlijk domein.

4.2.2 Stijl van Verbod

Naast mate werd eveneens bevraagd hoe gedetineerden verboden ervaren. Hierbij werd zowel de autonomie ondersteunende wijze (Perceptions of Parents Scale; Grolnick et al., 1991) en de psychologisch controlerende wijze (Psychological Control Scale-Youth Self-Report; Barber, 1996) bevraagd. Ook hier werd gebruik gemaakt van een vijfpunts Likertschaal en werden beperkt betrouwbaar bevonden ($\alpha = .70$ voor autonomie ondersteunende stijl, $\alpha = .65$ voor extern controlerende stijl, $\alpha = .43$ voor psychologisch controlerende stijl). Binnen huidig onderzoek werd er voor gekozen om de controlerende stijlen van verbod samen te nemen: de extern en psychologisch controlerende stijlen correleerden voor $.68$, $p < 0.01$, en verloren geen unieke effecten wanneer deze samen werden genomen. Deze nieuwe waarde was daarenboven wel voldoende betrouwbaar ($\alpha = .66$).

4.2.2 Internalisatie

De 'Self Regulation Questionnaire - Parental Rules' van Ryan & Connell (1989) en De Shen and Dillard's Psychological Reactance Scale (Vansteenkiste, et al., 2011) vormen de 22 items die internalisatie maten. Zes items meten de mate van introjectie met betrekking tot het opvolgen van de regels (bv. 'Ik volg de regels in de gevangenis op omdat ik vind dat ik dit aan mezelf verplicht ben'), 6 items meten identificatie (bv. 'Ik volg de regels in de gevangenis op omdat ik begrijp dat deze regels belangrijk zijn voor het samenleven in de gevangenis') en 6 items peilen naar de externe regulatie van de regels (bv. 'Ik volg de regels in de gevangenis op omdat ik me hiertoe gedwongen voel'). Verzet werd in kaart gebracht aan de hand van 4 items (bv. 'Ik rebelleer tegen de regels van de gevangenis'). Allen werden gemeten op een vijfpunts Likert schaal Likersschaal (1 = helemaal niet akkoord, 5 = helemaal wel akkoord). De regulatietypes van verbod (d.i. internalisatie, identificatie, externe regulatie en verzet) werden samengenomen onder de variabele 'Relatieve Internalisatie Index' (RII). Deze maat werd berekend aan de hand van gewogen scores (verzet = $*-2$, externe regulatie = $*-1$, introjectie = $*1$, identificatie = $*2$). Hoe hoger de score op de RII, hoe hoger de

mate van internalisatie. Eerder onderzoek (D'hoop, 2012) maakte reeds gebruik van deze waarde, maar deze werd nogmaals gecontroleerd binnen dit onderzoek. Hiervoor werd een exploratieve factoranalyse uitgevoerd ($KMO > .50$, $p < .001$). Zoals men verwachtte vielen introjectie, identificatie, externe regulatie en verzet terug op één factor ($EV > , \sigma^2 = .54$), de RII: introjectie laadt .76 samen met RII, identificatie .90. Externe regulatie heeft een factorlading van .23 en verzet resulteerde in een -.57 factorlading. De RII werd bovendien voldoende betrouwbaar bevonden ($\alpha = .87$).

4.2.2 Keuze: Belang, Optiekeuze, en Actiekeuze

Als tweede antecedent werd ervaring van keuze bevestigd. De keuzemogelijkheden werden opgesteld in samenspraak met de Psychosociale Dienst van de gevangenis van Dendermonde. Er gekozen om keuze in 'sport en ontspanning', 'religie en spiritualiteit', 'bezoek', 'telefonie', 'eten', 'douchen', 'werk' en 'het volgen van een opleiding of cursus' te bevestigen.

Allereerst werd er gevraagd aan welke keuzes men veel belang hecht door middel van een vijfpunts Likertschaal (1 = niet veel keuze, 5 = heel veel keuze). Hierna werden zowel de optiekeuzes ('ervaar jij veel vrijheid in') maar ook actiekeuzes werden bevestigd. Dit laatste werd gedaan door de vraag te stellen 'geef aan of u veel keuze ervaart in wanneer/hoelang/met wie u aan doet'. Aan de hand van een tabel kon de deelnemer per keuzeonderwerp aanduiden of men 'veel keuze'(5), 'redelijk veel keuze'(4), 'redelijk weinig keuze'(3), 'weinig keuze'(2) of 'geen keuze'(1) ervaart. De meting gebeurt dus aan de hand van een vijfpunts Likertschaal. De betrouwbaarheid van de vragenlijsten werd aangeduid als zijnde voldoende (totale keuze $\alpha = .87$, optiekeuze $\alpha = .80$, actiekeuze $\alpha = .81$, belang van keuze $\alpha = .75$).

4.4 Functioneren binnen de gevangenis

Drie verschillende aspecten van functioneren binnen de gevangenis werden in kaart gebracht, namelijk adaptief, maladaptief en sociaal functioneren. Adaptief functioneren werd gemeten aan de hand van de levenskwaliteit binnen detentie, terwijl angst en agressie een maat voor maladaptief functioneren vormden. Hiernaast gaven de scores op een positieve houding tegenover het personeel en irritatie tegenover het personeel geven het sociaal functioneren weer.

4.4.1 *Adaptief functioneren*

De EUROHIS-QOL-8 (European Health Interview Survey-Quality of Life, Smidt, Mühlhan & Power, 2005) werd ontwikkeld uit de World Health Organization - Quality of life meetinstrumenten, namelijk de WHOQOL-100 en WHOQOL-BREF. Huidige verkorte vragenlijst meet de levenskwaliteit aan de hand van 2 items rond psychologische levenskwaliteit (bv. 'Bent u tevreden met uzelf?'), 2 items rond fysiek (bv. 'Bent u tevreden met uw gezondheid?'), twee items rond de sociale relaties (bv. 'Hoe tevreden bent u met uw persoonlijke relaties?') en 2 items rond de huidige omgeving (bv. 'Bent u tevreden met uw levensomstandigheden?'). Deze vragenlijst was betrouwbaar ($\alpha = .73$).

4.4.2 *Maladaptief functioneren*

Angst: Angst werd in kaart gebracht middels de verkorte Spielberger State Trait Anxiety Inventory (STAI-6; Marteau, Bekker, 1992) aan de hand van 6 items. Eerder onderzoek (Marteau & Bekker, 1992) toonde aan dat deze verkorte versie vergelijkbare resultaten behaalde als de volledige versie. Items (bv. 'in de gevangenis maak ik me zorgen') werden beantwoord op een vijfpunts Likertschaal (1 = helemaal niet waar, 5 = helemaal waar) en deze schaal was betrouwbaar ($\alpha = .81$).

Agressie: Agressie werd gemeten aan de hand van de Nederlandse versie (Agressievragenlijst, AVL, Meesters, Muris, Bosma, Schouten & Beuving, 1996) van de *Agression Questionnaire* (Buss & Perry, 1992) die bekend is in de forensische context. Hiervoor zal de verkorte versie gebruikt worden, bestaande uit 20 items met een vijfpunts antwoordschaal die loopt van 'helemaal van toepassing' tot 'helemaal niet van toepassing'. De AVL meet vier vormen van agressieve persoonlijkheidstrekken: fysieke agressie (bv. 'als iemand me slaat, sla ik terug'), verbale agressie (bv. 'ik raak vaak in een woordenwisseling met mensen als ze het niet met me eens zijn'), woede (bv. 'wanneer ik gefrustreerd ben laat ik mijn irritaties merken') en vijandigheid (bv. 'wanneer personen erg aardig zijn vraag ik me af wat ze van me willen'). De vragenlijst werd betrouwbaar bevonden ($\alpha = .79$).

4.4.3 Sociaal functioneren

De positie die men inneemt tegenover het bewakend personeel werd gebaseerd op vragenlijsten die gehanteerd werden in *The Space Study* (Goemaere, in druk). Deze werd aangepast aan de detentie waarbij medewerking (bv. 'Ik kan goed opschieten met de cipiers') en ergernis (bv. 'Ik erger me aan de cipiers') gemeten werden. Beide werden betrouwbaar bevonden (medewerking $\alpha = .79$; irritatie $\alpha = .89$).

Binnen de verschillende uitkomstvariabelen werd ervoor gekozen deze niet samen te nemen. Hoewel bijvoorbeeld een positieve houding en een negatieve houding ten opzichte van het personeel .50 correleren ($p < .05$), zou zo bijvoorbeeld de unieke positieve samenhang van autonomiefrustratie en negatieve houding tegenover het personeel verloren gaan.

4.5 Achtergrondvariabelen

In dit onderzoek werd gecontroleerd voor enkele achtergrondvariabelen. Deze werden gemeten via een adaptatie van de 'National Assessment of Adult Literacy (NAAL); Prison Background Questionnaire' van het National Center for Education Statistics (NCES, 2003). Dit semigestructureerd interview werd aangepast om die variabelen te meten die relevant zijn voor dit onderzoek en om de steekproef goed te kunnen duiden. Er werd algemene informatie bevraagd zoals geslacht, leeftijd, afkomst, opleiding, burgerlijke stand en kinderen.

Ook enkele variabelen die relevant waren voor dit onderzoek werden bevraagd om hiervoor later te controleren. Deze variabelen waren de huidige juridische status (beklaagde, veroordeelde, geïnterneerde), eerdere veroordelingen, tijd in de gevangenis en regime. Alles samen werden er dertien vragen gesteld waarop de proefpersoon een meerkeuze antwoord kon geven of het antwoord kort kon neerschrijven.

RESULTATEN

Plan van statistische analyse

Alle statistische analyses werden uitgevoerd aan de hand van SPSS 21. Binnen de preliminaire analyses werden allereerst samengestelde variabelen aangemaakt, om zo het aantal variabelen in deze studie te reduceren. De geaggregeerde waarden werden berekend op basis van correlaties en factoranalyses. Vervolgens werden de bivariate correlaties tussen de studiev variabelen berekend. Als laatste werd de invloed van de achtergrondvariabelen geslacht, leeftijd, juridische status, gevangenis en regime waar men verbleef in kaart gebracht aan de hand van correlaties, onafhankelijke t-testen en een MANOVA.

Binnen de hoofdanalyses werden de onderzoeksvragen hoofdzakelijk onderzocht door middel van regressies. Binnen de eerste onderzoeksvraag werd het rechtstreekse effect van keuze en verbod nagegaan op de uitkomstvariabelen. Hierna werd een mediërende variabele mee in rekening gehouden: autonomie zal onderzocht worden binnen het eerste model, internalisatie in Model 2. De sterkte van de mediatie werd nagegaan aan de hand van de hiërarchische regressies en de Sobeltest (onderzoeksvraag 2). Binnen de derde onderzoeksvraag werden volgende interacties mee in rekening gebracht: de interactie tussen het belang dat men hecht aan een keuze en de ervaren autonomie, tussen gevoel van keuze en het verlangen naar autonomie en tussen verbod en verlangen naar autonomie. Binnen de laatste onderzoeksvraag keken we specifiek naar de invloed van verbod en keuze. Hierbij werden de regressieanalyses uit onderzoeksvraag 2 herhaald maar werd er gebruik gemaakt van de deelcomponenten (optie- en actiekeuzes voor Model 1 en de verscheidene domeinen van verbod voor Model 2) in plaats van de geaggregeerde waardes.

Binnen de analyses werd gecontroleerd voor de samenhang met de achtergrondvariabelen geslacht, leeftijd, juridische status, gevangenis en regime.

Preliminair analyses

Binnen dit onderzoek worden niet enkel geslacht en leeftijd in rekening gebracht als achtergrondvariabelen maar ook enkele contextspecifieke factoren, zoals de juridische status, in welke gevangenis men verblijft en welk regime men opvolgt.

Algemene achtergrondvariabelen Voor geslacht werd gebruik gemaakt van een onafhankelijke *t*-test. Het merendeel van de studiev variabelen was niet statistisch significant gerelateerd aan geslacht (bereik *t*-waarden -2.71 tot 2.73, $p > 0.05$). Enkel voor de variabele 'controlerende stijl van verboden' werd een significant verschil gevonden voor geslacht ($t(94) = 2.20, p < .05$); vrouwen ($M = 3.53, SD = .64$) percipieerden verboden als meer controlerend dan mannen ($M = 3.04, SD = .88$). Hiernaast scoorden vrouwen minder op impliciete autonomie ($M = .32, SD = .40$) dan mannen ($M = .47, SD = .28$); ($t(93) = -2.19, p < .05$). Er werd geen enkele significante correlatie teruggevonden tussen leeftijd en de studiev variabelen: alle correlaties bevonden zich tussen $r = -.18$ en $r = .15$; $p > .05$.

Juridische achtergrondvariabelen Al deze analyses werden uitgevoerd aan de hand van MANOVA's waarbij de gemiddelden van de verschillende studiev variabelen werden vergeleken voor de verschillende groepen van regime, juridische status en gevangenis. Als eerste werd er gekeken of er verschillen aanwezig waren binnen gevangenis. Er werd binnen de multivariate testen (Pillai, Wilk's Lambda, ...) geen significante verschillen gevonden tussen de gevangenis (Bereik *F*-waarden tussen 1.09 en 1.71, $p > .05$). Op deze manier werden de univariate verbanden niet behandeld en kan er met meer dan 95 procent zekerheid gesteld worden dat er geen is invloed van de gevangenis waarin men verblijft op de studiev variabelen van dit onderzoek. Ten tweede werd er binnen de MANOVA voor gevangenisregime geen evidentie gevonden voor significante verschillen tussen open, halfopen en gesloten regimes ($p > .05$).

Multivariate tests die de verschillende juridische statussen bekeken, bleken daarentegen wel significant te zijn (Wilk's Lambda .38, $F(48) = 1.70, p < .05$). Bijgevolg kunnen ook de univariate verbanden bekeken worden. Zo hing een controlerende stijl van verbieden samen met de verschillende juridische statussen ($F(2) = 3.21, p < .05, R^2$

= .07): beklaagden ($M = 3.28$, $SD = .55$) ervoeren verboden als meer controlerend, terwijl veroordeelden ($M = 3.19$, $SD = .90$) dit minder ervaren. Geïnterneerden scoorden nog lager op deze variabele ($M = 2.57$, $SD = 1.00$). Beklaagden ($M = 3.05$, $SD = .66$) ervoeren ook minder keuze dan veroordeelden ($M = 3.51$, $SD = .80$) en geïnterneerden ($M = 3.36$, $SD = .77$), zoals kon afgeleid worden uit de univariate toets ($F(2) = 3.85$, $p < .05$, $R^2 = .07$). De invloed van de juridische status op de algemene score voor keuze was marginaal significant, $p < .07$. In de hoofdanalyses werd er gecontroleerd voor deze achtergrondvariabelen.

Correlaties De gemiddelden, standaarddeviaties en bivariate correlaties zijn terug te vinden in Tabel 1. Zoals verwacht, bleek er over het algemeen een significante samenhang te zijn tussen de algemene scores van keuze, verbod, autonomie en de uitkomstvariabelen.

Meer specifiek hing expliciet gemeten autonomie positief samen met keuze, maar waren er geen significante verbanden met stijl en frequentie van verbod. Impliciet gemeten autonomie vertoonde daarentegen een tegengesteld correlatiepatroon: er werden geen significante waarden gevonden voor keuze en impliciete autonomie, maar wel negatief gecorreleerd voor frequentie van verbod. Ondanks het tegengestelde correlatiepatroon van expliciet en impliciete metingen van autonomie, correleerden zij toch op een significante wijze. Internalisatie, net als autonomie een van de mediërende variabelen van het onderzoek, hing eveneens positief samen met de antecedent keuze. Binnen verbod hing deze variabele vooral positief samen met een autonomie ondersteunende stijl en niet met de overige stijlen en frequentie van verbod. Internalisatie hing sterker samen met de expliciete meting van autonomie dan met de impliciete meting. De mediërende variabelen autonomie en internalisatie correleerden zoals verwacht positief met de uitkomstvariabelen.

De eerste contextuele antecedent, keuze, had vooral een invloed op het adaptief functioneren van de gedetineerde. Er werd geen samenhang gevonden tussen het aanbieden van keuzes en sociaal of maladaptief functioneren. Verbod, ofwel de tweede contextuele antecedent, werd opgedeeld in stijl en frequentie van verbod. Hierbinnen bleek een controlerende stijl van verbieden te correleren met het aantal

verboden men aanbiedt. Een controlerende stijl ging ook vaker gepaard met agressie en een negatievere houding tegenover het personeel binnen detentie. Een autonomie ondersteunende stijl hing daarnaast samen met een verhoogde score op de internalisatie. Hiernaast hing een autonomie ondersteunende stijl ook positief samen met het sociaal functioneren van gedetineerden. Overige welzijnsuitkomsten hangen niet op significante wijze samen met domeinen van verbod. Als laatste element van verbod werd de frequentie gemeten van verboden op communicatie, alcohol, drugs en contact. Deze variabele blijkt negatief samen te hangen met impliciet gemeten autonomie. Binnen de expliciete meting van autonomie werd dit effect niet teruggevonden. De laatste bevinding rond frequentie van verbod gaat in tegen eerdere verwachtingen: wanneer men meer verboden ervaart, bezit men ook een hogere levenskwaliteit binnen detentie.

Tot slot werden er geen significante verbanden gevonden tussen enerzijds de studievariabelen en anderzijds het verlangen naar autonomie en het belang van keuze.

TABEL 1: Gemiddelden, Standaarddeviaties en Correlaties tussen Contextuele Antecedenten, Mediërende Variabelen en Functioneren binnen Detentie

	<i>M (SD)</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Keuze														
1. Totale Keuze	2.99 (.73)	-												
Verbod														
2. Autonomie Ondersteunende Stijl	2.86 (.88)	.23*	-											
3. Controlerende Stijl	3.13 (.86)	-.12	.02	-										
4. Frequentie Verboden	2.24 (.89)	-.02	.06	.41**	-									
Mediërende Variabelen														
5. Expliciete Autonomie	3.03 (.87)	.28**	.17	-.09	-.15	-								
6. Impliciete Autonomie	.44 (.28)	-.12	-.05	-.14	-.30**	.36**	-							
7. Relatieve Internalisatie Index	1.16 (.95)	.22*	.32**	-.09	.09	.45**	.12	-						
Uitkomstvariabelen														
8. Levenskwaliteit	3.21 (.67)	.30**	.14	.15	.27**	.28**	-.06	.26*	-					
9. Angst	3.48 (.86)	-.13	.01	.01	-.08	-.36**	-.16	-.27**	-.50**	-				
10. Agressie	2.14 (.65)	-.11	.02	.32**	.14	-.17	-.12	-.41**	-.14	.24*	-			
11. Positieve Houding t.o.v. Personeel	3.57 (.73)	.15	.23*	-.08	.03	.38**	.10	.47**	.17	-.20*	-.21*	-		
12. Negatieve Houding t.o.v. Personeel	2.71 (1.04)	-.18	-.37**	.27**	.09	-.24*	-.07	-.36**	.08	.05	.21*	-.50**	-	
Modererende Variabelen														
13. Verlangen naar Autonomie	4.57 (.61)	-.10	-.05	.08	-.04	-.02	.03	-.07	-.12	.04	-.03	-.02	.08	-
14. Belang van Keuze	4.38 (.58)	.11	-.08	.07	.07	.03	-.03	.09	.08	-.05	.05	.03	.04	.18

Noot. * $p < .05$; ** $p < .01$.

Hoofdanalyses

Onderzoeksvraag 1: Directe relatie tussen de contextuele antecedenten en welzijnsvariabelen

Model 1 Voor het eerste model rond keuze werd een regressieanalyse uitgevoerd waarbij keuze als predictor van verscheidene uitkomstvariabelen werd ingevoerd. De bètawaarden van deze regressie kunnen teruggevonden worden in Tabel 2. Hieruit bleek dat de antecedent keuze significant en positief gerelateerd was aan levenskwaliteit en marginaal significant en negatief aan een negatieve houding ten opzichte van het personeel.

Model 2 In een tweede set van regressieanalyses werd het verband tussen de stijl en frequentie van verbod en de indicatoren van psychologisch functioneren onderzocht. Tabel 2 geeft de resultaten van deze analyses weer. Allereerst had stijl een grotere invloed op het beeld dat gedetineerden hebben van het bewakend personeel, dan het aantal verboden dat men aanbiedt. Zo zal een personeelslid dat op een autonomie ondersteunende stijl een verbod aangeeft minder negatief alsook positiever ervaren worden dan wanneer men dit op een controlerende wijze doet. Een uniek effect van controlerend verbieden vinden we bij agressie: hoe meer men de verboden als controlerend ervaart, hoe vaker men agressie zal hanteren binnen detentie. Vervolgens blijkt dat de frequentie van verboden (m.b.t. contact, communicatie, drugs en alcohol) positief gerelateerd is aan de levenskwaliteit binnen de gevangenis. Noch stijl, noch frequentie van verbod hadden een invloed op de positieve houding ten opzichte van het personeel.

TABEL 2: Overzicht Regressieanalyse tussen Contextuele Antecedenten en Psychologisch Functioneren(Onderzoeksvraag 1)

	Adaptief Functioneren	Maladaptief Functioneren		Sociaal Functioneren	
	Levenskwaliteit	Agressie	Angst	Positieve houding t.o.v. personeel	Negatieve houding t.o.v. personeel
	β	β	β	β	β
MODEL 1 - Keuze					
Totale Keuze	.30**	-.11	-.13	.15	-.18†
<i>R</i> ²	.09	.01	.02	.02	.03
MODEL 2 - Verbod					
Autonomie	.11	.03	-.01	.20†	-.38**
Ondersteunende Stijl	.05	.32**	.03	-.12	.28**
Frequentie Verboden	.24*	.01	-.09	.07	.00
<i>R</i> ²	.09	.10	.01	.06	.22

Noot. † $p < .10$ * $p < .05$; ** $p < .01$.

Onderzoeksvraag 2: De mediërende rol van autonomie en internalisatie

Om mediatie binnen het huidige onderzoek na te gaan hanteerde we de Sobeltest, ontwikkeld door Baron en Kenny (1986). Aan de hand van verschillende stappen wordt hierbij nagegaan of het verband tussen een predictor (X) en een uitkomst (Y) verklaard kan worden door de tussenkomst van een derde variabele, de mediator (M) (Verboon, 2010). Aan de hand van een Sobel test kan vervolgens berekend worden of er een significant mediatie-effect is.

Binnen mediatie kunnen we tevens verscheidene effecten waarnemen. Een volledige mediatie zal plaatsvinden wanneer de mediator de gehele relatie tussen de onafhankelijke en afhankelijke relatie verklaart. Wanneer dit slechts gedeeltelijk gebeurt, kan men spreken van gedeeltelijke mediatie. Hiernaast is het ook mogelijk dat een interveniërende variabele aanwezig is: er is geen rechtstreeks effect aanwezig tussen de onafhankelijke en afhankelijke relatie maar de toevoeging van een derde variabele zal een indirect effect hebben op deze relatie.

Model 1 In het volgende onderdeel werd gebruik gemaakt van hiërarchische regressieanalyses per afhankelijke variabele (zie Tabel 3) om zo een idee te krijgen van de voorspellende waarde van de onafhankelijke variabele op de afhankelijke variabele. Binnen dit model werd de relatie tussen het gevoel van keuze op de welzijnsuitkomsten onderzocht, waarbij eveneens gekeken werd naar de verandering hierin wanneer autonomie aan het model werd toegevoegd. In de eerste stap werd de directe relatie keuze-welzijn gemeten. Aangezien een regressie zich baseert op correlaties, verkreeg men gelijklopende resultaten als in de bivariate correlaties (zie Tabel 1). Zo hing keuze significant samen met levenskwaliteit en marginaal met een verminderde negatieve houding tegenover het bewakend personeel.

In de tweede stap werd ook autonomie, met name de impliciete en expliciete meting hiervan, in rekening gebracht. Allereerst bestaat er een meerwaarde van expliciete autonomie als voorspeller voor levenskwaliteit. Uit de bijhorende Sobel test bleek expliciete autonomie een gedeeltelijke mediator te zijn tussen keuze en levenskwaliteit ($S = 2.07, p < .05$). In een volgende Sobel test bleek expliciet gemeten autonomie een interveniërende variabele te vormen in de relatie keuze-angst ($S = -$

2.19, $p < .05$): zij hingen niet op een directe wijze samen maar de toevoeging van autonomie kan deze relatie wel versterken. Er werd geen relatie tussen keuze en agressie teruggevonden, noch wanneer autonomie als mediator functioneerde ($S = -1.40$, $p > .05$). Expliciete autonomie toonde zich een interveniërende variabele tussen keuze en de positieve houding die men inneemt tegenover het personeel ($S = 2.27$, $p < .05$). Minder duidelijk maar wel nog steeds marginaal significant is deze voor negatieve houding ten opzichte van het personeel, waarbij ook een marginaal mediatie effect gevonden werd ($S = -1.28$, $p < .10$).

Binnen elk van de uitkomstvariabelen zien we een stijging in de verklaarde variantie: dit wil zeggen door toevoeging van de autonomievariabelen als predictoren meer variantie verklaard wordt van de afhankelijke variabele. Noch in de regressies, noch uit de Sobel test bleek impliciet gemeten autonomie een mediator te vormen tussen keuze en de verscheidene vormen van psychologisch functioneren

Model 2 Binnen het tweede model zijn eveneens gelijkaardige resultaten aanwezig als in de correlaties (zie Tabel 1). Een autonomie ondersteunde stijl in de hiërarchische regressies hing louter negatief samen met een negatieve houding tegenover het personeel. Uit de Sobel tests bleek internalisatie wel een volledige mediator te zijn tussen verbod en een positieve houding tegenover het bewakend personeel ($S = -2.65$, $p < .01$), en een interveniërende variabele voor levenskwaliteit ($S = 1.98$, $p < .05$), agressie ($S = -2.45$, $p < .05$) en een negatieve houding tegenover het bewakend personeel ($S = -2.36$, $p < .05$). Een controlerende stijl hing samen met hogere scores op agressie en met een negatievere houding tegenover het personeel. Voor beide werd er aan de hand van een Sobel test geen mediatie effect gevonden van internalisatie (agressie: $S = .98$, $p > .05$, negatieve houding $S = .88$, $p < .05$). Als laatste hing de frequentie van verboden significant samen met levenskwaliteit, maar was er geen mediatie effect van internalisatie aanwezig ($S = .86$, $p > .05$). Frequentie vertoonde geen samenhang met de overige uitkomstvariabelen.

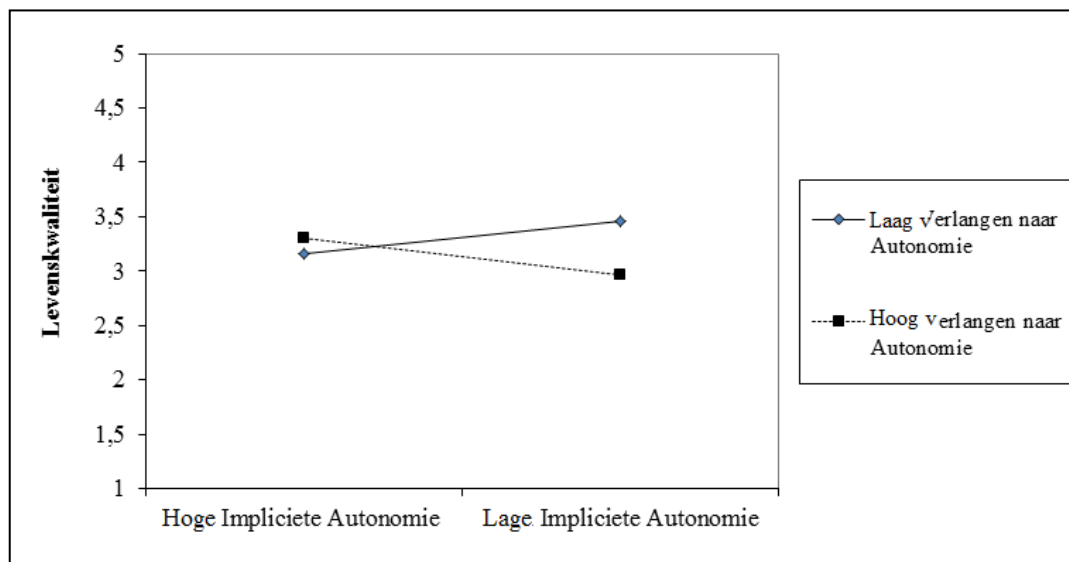
TABEL 3: Regressieanalyse met Autonomie als Voorspeller van Veranderingen in Keuze en Welzijn (Model 1), Internalisatie voor Veranderingen in Verbod en Functioneren binnen Detentie (Model 2) (Onderzoeksvraag 2)

	Afhankelijke variabelen									
	Levenskwaliteit		Agressie		Angst		Positieve houding t.o.v. Personeel		Negatieve houding t.o.v. Personeel	
	Stap 1	Stap 2	Stap 1	Stap 2	Stap 1	Stap 2	Stap 1	Stap 2	Stap 1	Stap 2
	β	β	β	β	β	β	β	β	β	β
MODEL 1 - KEUZE										
Totale Keuze	.30**	.21**	-.11	-.09	-.13	-.04	.15	.36	-.18†	-.12
Impliciete Autonomie	-	-.13	-	-.10	-	-.04	-	-.04	-	-.01
Expliciete Autonomie	-	.26*	-	-.11	-	-.34**	-	.39**	-	-.21†
R^2	.09	.15	.01	.04	.02	.14	.02	.15	.03	.07
MODEL 2 - VERBOD										
Autonomie Ondersteunende Stijl	.10	.04	.03	.15	-.01	.08	.20†	.06	-.37**	-.31**
Controlerende Stijl van Verbod	.05	.09	.32**	.25*	.03	-.03	-.12	-.06	.28**	.23*
Frequentie	.24*	.21*	.01	.07	-.09	-.05	.07	.00	.00	.03
Internalisatie	-	.23*	-	-.44**	-	-.33**	-	.43**	-	-.25*
R^2	.09	.13	.10	.27	.01	.10	.06	.22	.20	.24

Noot.. † $p < .10$; $p < .05$; ** $p < .01$.

Onderzoeksvraag 3: De modererende rol van het belang van keuze en het verlangen naar autonomie

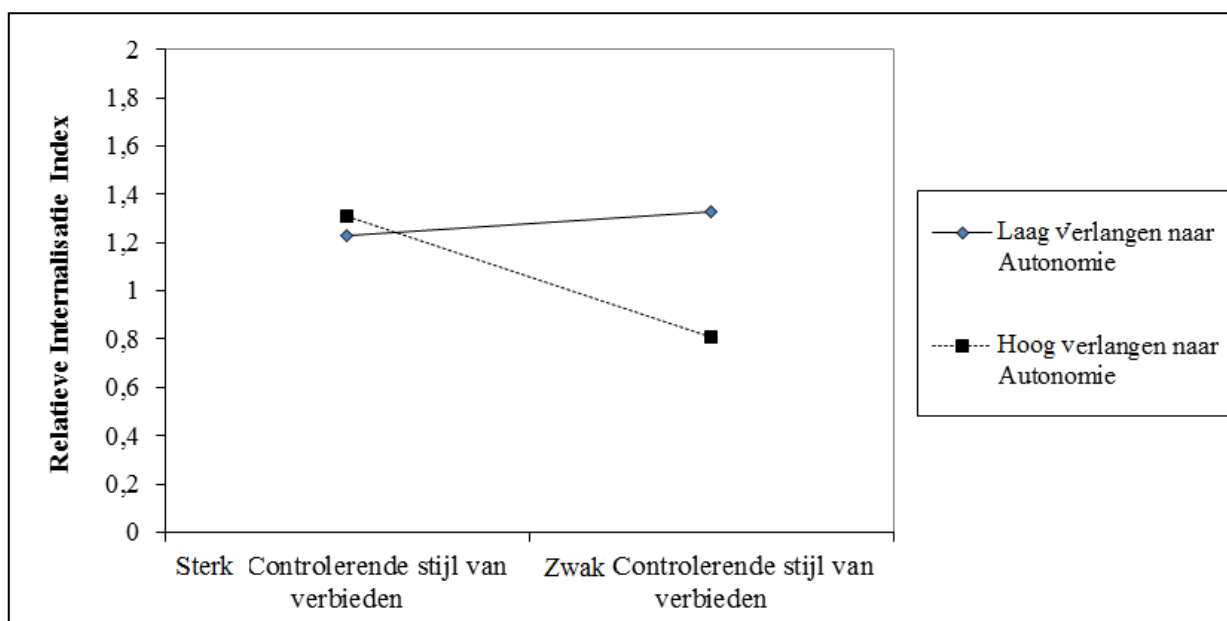
Model 1 Voor de derde onderzoeksvraag werden verschillende interacties onderzocht door middel van regressieanalyses met interactietermen, waarbij er gecontroleerd werd voor de hoofdeffecten. Ten eerste werd er nagegaan of het verband tussen keuze en expliciete/impliciete autonomie gemodereerd werd door het belang van keuze en het verlangen naar autonomie. Ten tweede werd nagegaan of het verband tussen autonomie en alle uitkomstvariabelen gemodereerd werd door het verlangen naar autonomie. De resultaten toonden aan dat geen van de onderzochte interacties significant waren (bereik t -waarden: -1.82 tot .95, $p > .05$). Er werd enkel een marginaal significant ($p < .10$) effect gevonden waarbij gedetineerden met een lager niveau van impliciete autonomie en een hoger verlangen naar autonomie minder levenskwaliteit ervoeren dan diegenen met een lager verlangen naar autonomie (zie Figuur 4). In het algemeen kan dus gesteld worden dat wanneer iemand meer verlangt naar autonomie of meer belang hecht aan keuze dit geen effect heeft op de scores van keuze, autonomie of zijn/haar functioneren.

Figuur 4: Interactie Impliciete Autonomie en Verlangen naar Autonomie

Model 2 Binnen het tweede model hanteerden we dezelfde werkwijze: er werden regressieanalyses uitgevoerd om het effect van verlangen naar autonomie op de relatie verbod-internalisatie te onderzoeken, alsook op de verbanden tussen internalisatie en de uitkomstvariabelen. Ook hier werden geen significante interactie

effecten gevonden van verlangen van autonomie op de verbodsvariabelen of internalisatie (bereik t -waarden: -1.89 tot 1.19, $p > .05$). Binnen deze analyse werd een marginaal effect gevonden van verlangen naar autonomie op de relatie controlerende stijl van verbieden en internalisatie ($p < .10$). In Figuur 5 wordt duidelijk dat een gedetineerde met een hoog verlangen naar autonomie in een niet te sterk controlerende omgeving verboden minder sterk zal internaliseren.

Figuur 5: Interactie van Controlerende Stijl van Verbod en Verlangen naar Autonomie

Onderzoeksvraag 4: De contextuele antecedenten nader bekeken

Model 1 Voor de laatste onderzoeksvraag werd het concept ‘keuze’ opgesplitst in optie- en actie keuzes. Uit de correlaties (Tabel 4) kan men afleiden dat zowel optie- als actiekeuze positief samenhangen met expliciet gemeten autonomie, maar niet met impliciet gemeten autonomie. Optie- en actiekeuze hingen positief samen met levenskwaliteit. Hiernaast hebben personen die meer optiekeuzes ervaren ook vaker een positievere houding tegenover het personeel en vertoonden zij een postieve samenhang met internalisatie.

Uit de hiërarchische regressieanalyse, waarvan de resultaten vermeld staan in Tabel 5, zijn enkele unieke effecten van optie- en actie keuze merkbaar. In de eerste stap wordt de rechtstreekse relatie van de antecedent en de welzijnsuitkomsten bekeken. Binnen de geaggregeerde waardes van keuze (Tabel 2) zagen we dat deze samenhangen met een verhoogde levenskwaliteit in detentie. Binnen de aparte scores

voor optie- en actiekeuze (Zie Tabel 4) zien we dit echter niet meer terugkomen. Een omgekeerd patroon vinden we bij de uitkomstvariabelen angst en positieve houding tegenover het personeel: meer actiekeuze binnen een gevangenis zal samenhangen met minder gevoelens van angst. Meer optiekeuzes hingen dan samen met een positievere houding tegenover het personeel. Binnen de totaalscores van keuze werden deze effecten niet teruggevonden.

In de volgende stap van de regressieanalyse werd er rekening gehouden met de verscheidene metingen van autonomie. Hierbij bleek de toevoeging van expliciet gemeten autonomie enerzijds voor een verlaging van angst te zorgen voor actiekeuze. Anderzijds zorgt deze ook voor een toename van positieve gevoelens aangaande het personeel bij verhoogde optiekeuzes. Bij de totale keuzescores bleek autonomie een mediërende rol te hebben op levenskwaliteit en een negatieve houding tegenover het personeel. Binnen de optie- en actiescores is dit echter niet terug te vinden.

Model 2 Eerder maakte we reeds een theoretisch onderscheid tussen stijl en de samengestelde waarde van frequentie van verbod. In deze onderzoeksvraag zal er dieper ingegaan worden op deze laatste. De frequentie van verboden werd berekend op basis van het aanbieden van verboden op vier domeinen, namelijk contact, communicatie, drugs en alcohol. Er zal bijgevolg gekeken worden of deze vier domeinen specifieke invloed hebben op de studiev variabelen.

Uit Tabel 4 blijken verboden op drugs te correleren met expliciete autonomie: hoe meer verboden er zijn, hoe autonomer men zich zal voelen. Ook binnen de impliciete meting van autonomie is een samenhang met verboden op alcohol, drugs en contact aanwezig. De deelcomponenten vertonen geen specifieke samenhang met de Relatieve Internalisatie Index. Verboden op alcohol en drugs hangen op een positieve wijze samen met levenskwaliteit: hoe meer verboden aanwezig, hoe beter men zich zal voelen in detentie. De verboden op vlak van communicatie hangen dan weer samen met verhoogde scores op agressie.

Als volgt werd ook een hiërarchische regressieanalyse uitgevoerd. In de eerste stap wordt de rechtstreekse invloed van de contextuele antecedent op de welzijnsvariabele onderzocht. Binnen domeinen van verbod blijkt vooral drugs en communicatie samen te hangen met de welzijnsuitkomsten: wanneer men een verhoogd verbod op drugs ervaart zal men hoger scoren op levenskwaliteit, en lager

op agressie. Hoe duidelijker het verbod op communicatie met de buitenwereld werd aangebracht, hoe hoger men scoorde op agressie. Men nam hierbij ook een positievere houding in tegenover het personeel.

Dezelfde significante verbanden werden nog steeds teruggevonden wanneer internalisatie als mediator ingevoegd wordt in stap twee. Binnen alle uitkomstvariabelen werd een toename van verklaarde variantie waargenomen wanneer internalisatie in rekening werd gebracht.

TABEL 4: Specifieke Correlaties voor Deelcomponenten van Keuze en Verbod (Onderzoeksvraag 4)

	<i>M (SD)</i>	Expliciete Autonomie	Impliciete Autonomie	Internalisatie	Levenskwaliteit	Agressie	Angst	Positieve houding t.o.v. personeel	Negatieve houding t.o.v. personeel
MODEL 1 – Type Keuzes									
Optiekeuze	3.41 (.80)	.27**	-.06	.27**	.28**	-.14	-.05	.22*	-.19
Actiekeuze	2.57 (.83)	.22*	-.16	.13	.26*	-.05	-.18	.04	-.13
MODEL 2- Domeinen Verbod									
Alcohol	2.39 (1.28)	-.06	-.25*	.14	.22*	.07	-.11	.02	.03
Drugs	2.25 (1.17)	-.22*	-.23*	.06	.26*	-.05	-.04	.01	.04
Contact	1.96 (1.15)	-.17	-.23*	-.01	.16	.17	-.08	-.06	.14
Communicatie	2.35 (1.16)	-.01	-.18	.08	.14	.24*	.00	.12	.05

Noot. * $p < .05$; ** $p < .01$.

TABEL 5: Regressieanalyse tussen Deelcomponenten van Keuze en Verbod (Onderzoeksvraag 4)

	Adaptief Functioneren		Maladaptief Functioneren				Sociaal Functioneren			
	Levenskwaliteit		Agressie		Angst		Positieve houding t.o.v. Personeel		Negatieve houding t.o.v. Personeel	
	Stap 1 β	Stap 2 β	Stap 1 β	Stap 2 β	Stap 1 β	Stap 2 β	Stap 1 β	Stap 2 β	Stap 1 β	Stap 2 β
MODEL 1 - KEUZE										
Optiekeuze	.20	.14	-.18	-.14	.09	.19	.31*	.23†	-.19	-.15
Actiekeuze	.14	.09	.06	.06	-.24†	-.22†	-.12	-.18	-.03	-.01
Impliciete Autonomie	-	-.12	-	-.10	-	-.07	-	-.07	-	.02
Expliciete Autonomie	-	.27* ^a	-	-.12 ^a	-	-.36** ^a	-	.37** ^a	-	-.19 ^a
<i>R</i> ²	.09	.15	.15	.23	.04	.17	.08	.19	.06	.09
MODEL 2 - VERBOD										
Alcohol – Domein Verbod	.09	.05	-.12	-.05	-.14	-.09	-.05	-.12	-.03	.01
Drugs – Domein Verbod	.22†	.23†	-.21†	-.23*	.00	-.01	-.06	-.05	.03	.02
Contact – Domein Verbod	.08	.08	.09	.08	-.06	-.07	-.04	-.03	.05	.05
Communicatie – Domein Verbod	-.07	-.09	.30*	.33**	.08	.10	.24†	.21†	-.05	-.03
Internalisatie	-	.24*	-	-.45**	-	-.33**	-	.43**	-	-.25*
<i>R</i> ²	.10	.15	.18	.35	.02	.11	.09	.25	.22	.28

Noot. † $p < .10$; * $p < .05$; ** $p < .01$, ^a Gecontroleerd voor achtergrondvariabele 'geslacht'.

Bijkomende analyses

Verlangen naar autonomie en belang van keuze

Op een vijfpunts Likertschaal scoorde men gemiddeld 4.57 voor 'verlangen naar autonomie'. De standaardafwijking bedroeg .61. In Tabel 9 wordt een overzicht gegeven rond het belang van keuze. Deze werden gescoord aan de hand van een vijfpunts Likertschaal. Gedetineerden hechten het meeste belang aan bezoek, telefoneren en eten en het minste aan religie. Uit de standaardafwijkingen en medianen kan afgeleid worden dat er geringe variëteit bestond in de antwoordpatronen: voor velen waren al deze keuzemogelijkheden belangrijk.

TABEL 6: Gemiddelde, Standaarddeviatie en Mediaan voor Belang van Keuze

	Gemiddelde	Standaarddeviatie	Mediaan
Belang van keuze in ontspannende activiteiten	4.32	1.11	5
Belang van keuze in uiten van religie en geloof	3.52	1.35	4
Belang van keuze in ontvangen van bezoek	4.75	.66	5
Belang van keuze voor telefoneren	4.69	.74	5
Belang van keuze in wat men eet	4.39	.84	5
Belang van keuze voor douchen	4.73	.64	5
Belang van keuze in werken binnen de gevangenis	4.50	.98	5
Belang van keuze in opleidingen en cursussen binnen de gevangenis	4.16	1.16	5

Invloed van het gebruik van drugs en alcohol

Binnen onderzoeksvraag 4 werd aangetoond dat meer verboden op alcohol en drugs op impliciete wijze samenhangt met minder autonomie en expliciet met een hogere levenskwaliteit binnen detentie. Als follow-up analyse hiervoor werd de invloed van het gebruik van drugs en alcohol voor de detentie op de ervaring van de frequentie van verboden hiervan binnen detentie bekeken. Allereerst werden de correlaties tussen beiden berekend: het gebruik en verbod op alcohol correleerde .03. Druggebruik voor detentie en de ervaring van verboden op drugs binnen detentie

hingen .08 samen. Op basis van de correlaties valt geen significante samenhang tussen gebruik van middelen en ervaring van verbod ervan aan te tonen. Ook gebruik van alcohol en drugs *binnen* detentie correleerde slechts -.08 voor drugs en .11 voor alcohol met hun respectievelijke verbod.

In onderzoeksvraag 4 werd de relatie tussen het verbod op drugs en alcohol enerzijds en impliciete, expliciete autonomie en levenskwaliteit anderzijds reeds aangetoond. Verwacht wordt dat het gebruik van deze middelen een modererend effect heeft op deze relaties. Via regressieanalyses van de interactietermen van gebruik en verbod op alcohol en drugs werd bewezen dat er echter geen significante moderatie-effecten aanwezig zijn (β tussen -.14 en .15, $p > .05$).

BESPREKING EN CONCLUSIE

Huidig onderzoek tracht een kijk te geven op de unieke wereld achter tralies, alsook een meerwaarde te bieden aan het huidig theoretisch kader van de ZDT (Deci & Ryan, 2000). Er werd gefocust op één van de drie basisbehoeftes, namelijk autonomie, of het gevoel zich psychologisch vrij te voelen (Deci & Ryan, 2000). Op basis van eerder onderzoek werden ook de contextuele antecedenten keuze en verbod bevestigd (Langer & Rodin, 1976, Vansteenkiste, et al., 2014), alsook de mate van internalisatie (Deci & Ryan, 2000) en adaptief, maladaptief en sociaal functioneren (Ryan & Deci, 2006).

Preliminaire analyses

Naast de hoofdanalyses werd in huidig onderzoek ook rekening gehouden met achtergrondvariabelen die de resultaten kunnen beïnvloeden. Hierbij vonden we dat vrouwen minder impliciet gemeten autonomie ervaren dan mannen. Eerder onderzoek binnen Belgische gevangenis (Snacken, 2013) concludeerde net dat vrouwen een lossere klimaat kennen binnen detentie dan mannen. Zij werden daarbij gekenmerkt door meer personeel ten dienste, een focus op eerder ontspannende activiteiten, minder agressie en een grotere vrijheid (bv. meer bellen en douchen, meer tijd van cel,...). Een mogelijke verklaring is dat deze vrijheden nog niet gelijk staan aan een verhoogd gevoel van autonomie: wanneer iemand meerdere keren mag douchen wil dit nog niet zeggen dat ze mag douchen wanneer zij dit wilt. Gedetineerden zullen nog steeds ervaren dat vele van hun beslissingen buiten hun controle liggen waardoor ze lager scoren op autonomie (Kapitan, 2000).

Vrouwen ervaren ook meer controlerende verboden. In eerder onderzoek zien we echter dat er geen (Sierens, Vansteenkiste, Goossens, et al., 2009) tot zelfs een omgekeerd effect van geslacht is: vrouwen zullen verboden net minder controlerend ervaren (Vansteenkiste, et al., 2014). Deze onderzoeken vonden echter plaats binnen een leerkracht-leerling of ouder-kind relatie. Mogelijk is de sterk restrictieve context van een gevangenis de oorzaak voor een meer controlerende stijl van verbieden voor vrouwen. Een alternatieve verklaring voor de geslachtsverschillen is mogelijk: het onevenwicht in geslachten, er namen 78 mannen en 18 vrouwen deel, kan eveneens

een vertekend beeld hebben gegeven. Vrouwelijke gedetineerden verbleven allen in de gevangenis van Brugge waardoor er ook een effect van de gevangenis op zich aanwezig kan zijn. Daarnaast plegen vrouwen ook andere feiten dan mannen (Belga, 2014), wat de geslachtsverschillen en de ervaringen van straf ook anders kunnen maken. Er werd geen invloed van leeftijd gevonden.

Met betrekking tot de juridische achtergrondvariabelen vonden we geen verschillen in de studievariabelen tussen verschillende gevangenissen of regimes.. Dit is niet in lijn met eerder onderzoek dat aantoonde dat gevangenis-kenmerken (bv. overbevolking, de grootte van de gevangenis, type populatie en de aanwezigheid van psychiatrische problematiek) en het type regime (bv. open of gesloten) een invloed hebben op de mate van agressie bij gedetineerden en de ervaren spanning tussen personeel en gedetineerden (Snacken, 2013). Een mogelijke verklaring voor deze discrepantie tussen de huidige resultaten en vorig onderzoek is dat het onderscheid tussen open en gesloten regimes niet altijd duidelijk was tussen de gevangenissen. Zo kan een halfopen regime in de ene gevangenis sterk lijken op een gesloten regime op een andere gevangenis. Ook de afwezigheid van personen op een open regime kan bijgedragen hebben aan de afwezigheid van deze achtergrondvariabele. De juridische status had echter wel een invloed, voornamelijk op keuze en controlerende stijl van verbod. Een detentie gaat voor een beklaagde vaak gepaard met onwetendheid en spanningen waarbij ze sterk moeten wennen aan het restrictieve karakter van de omgeving (Snacken, 2013). Dit verklaart mogelijks hun verlaagde ervaring van keuze en hun ervaringen van streng controlerende verboden.

Adaptatie binnen detentie bleek eerder reeds afhankelijk van importatie- (Bukstel & Killmann, 1980) en deprivatie-elementen (Van der Laan & Eichelsheim, 2013). Met de effecten van geslacht en juridische status werd dit ook bevestigd binnen huidig onderzoek.

De contextuele antecedenten en functioneren binnen detentie

Binnen het eerste model bleek dat de hoeveelheid keuze die ervaren wordt binnen detentie significant samenhang met adaptief functioneren, alsook negatief relateerde aan een negatieve houding tegenover het personeel. Dit is in lijn met

eerder onderzoek dat aantoonde dat keuze gepaard gaat met een afname in stress en een verbeterd functioneren (Goodstein, et al., 1984). We kunnen aannemen dat een verbeterd welzijn een positievere houding tegenoverde bewakers in de hand werkt.

Ten tweede onderzochten we ook de relatie tussen de stijl waarop verboden worden gecommuniceerd en het psychologisch functioneren. Wanneer het bewakend personeel verboden op een autonomie ondersteunende wijze aanbod, hadden gedetineerden in het algemeen een positievere houding tegenover hen. Dit bevestigt dat het ondersteunen van autonomie ook interpersoonlijk voordelen biedt (Savard, et al., 2013). Een controlerende stijl van verbieden daarentegen hing binnen dit onderzoek dan weer samen met agressie, wat Grolnick (1997) reeds aantoonde. Ook binnen de theorie van de ZDT werd reeds aangetoond dat een controlerende stijl van communiceren samenhangt met negatieve uitkomsten (Vansteenkiste & Ryan, 2013). Sykes schreef in 1966 reeds dat weigeren om een verklaring te geven voor de regels en voorschriften binnen de gevangenis een bedreiging kunnen vormen voor het zelfbeeld van gedetineerden (geciteerd in Howard, 1999), wat bevestigd wordt binnen deze resultaten.

Naast de stijl van verbieden, kan men ook naar de verboden zelf kijken. Binnen de eerste onderzoeksvraag werd rekening gehouden met de frequenties van verboden. Opvallend werd hierbij vastgesteld dat een hoger aantal verboden samengaat met een hoger adaptief functioneren binnen detentie. Deze opmerkelijke resultaten zullen uitgediept worden in de vierde onderzoeksvraag.

Een gevangenis staat gekenmerkt voor zijn restrictieve omgeving waarbij geringe keuze een van de grootste ontberingen binnen de gevangenis vormt (Sykes, geciteerd in Howard, 1999). Ook de overvloedigheid aan verboden zijn kenmerkend aan detentie (Goossens, 2006). In de eerste onderzoeksvraag werd dus aangetoond dat deze contextuele antecedenten in verband konden gebracht worden met het algemeen functioneren binnen detentie.

De invloed van autonomie en internalisatie

In de tweede onderzoeksvraag werden autonomie en de internalisatie opgenomen als mediators tussen de contextuele antecedenten en hun uitkomstvariabelen.

In het eerste model werden keuze, autonomie en algemeen functioneren onderzocht. Expliciet gemeten autonomie toonde zich binnen huidig onderzoek een volwaardige mediator binnen de relatie keuze en een negatieve houding ten opzichte van het personeel. Ook voor de relatie keuze – ‘positieve houding tegenover het personeel’, alsook voor angst, vormt autonomie een interveniërende variabele. Op deze manier wordt aangetoond dat deze basisbehoefte, alsook zijn antecedent keuze, bijdragen aan adaptief, maladaptief én sociaal functioneren (Ryan & Deci, 2006, Patall, et al., 2008, Chirkov, et al., 2003). Opmerkelijk is dat er geen mediërend effect gevonden werd van impliciete autonomie. Een verklaring kunnen we hiervoor zoeken bij de beperkte resultaten van de IAT: deze impliciete meting vertoonde reeds in de correlatieanalyses geen duidelijke samenhang met keuze of de uitkomstvariabelen. Het is ook niet uitzonderlijk dat impliciete en expliciete resultaten van elkaar kunnen verschillen (Lane et al., 2007).

In tweede model werd internalisatie als mediërende variabele tussen verbod en de uitkomstvariabelen berekend. Huidig onderzoek toont de relatie tussen verboden en functioneren aan binnen detentie: een autonomie ondersteunende stijl van verbieden heeft, via een effectieve internalisatie van dat verbod, een positief effect heeft op de levenskwaliteit van gedetineerden. Gedetineerden zullen niet enkel zelf beter adaptief functioneren, maar ook sociaal functioneren. Een verklaring hiervoor kan gevonden worden binnen een effectieve internalisatie van de regels: hoe duidelijker verboden gecommuniceerd worden, hoe beter ze deze zullen internaliseren en opvolgen. Dit komt de relatie tussen gedetineerden en hun bewakers wellicht ten goede. Binnen de controlerende stijl bleek agressie in huidig onderzoek af te nemen door middel van effectieve internalisatie van verboden en regels. Adaptief of sociaal functioneren kende geen significante mediatie voor internalisatie. De verschillende stijlen van verbieden maken dus gebruik van de mediator en zullen unieke effecten

hebben op de uitkomstvariabelen. Dit is in overeenkomst met Grolnick (1997) die eerder al bewees dat een autonomie ondersteunende stijl vooral invloed heeft op welzijn, terwijl controlerend meer samen ging met aanpassingsproblemen. Internalisatie had geen mediërende effecten op de frequentie van verboden en de uitkomstvariabelen. Net zoals Vansteenkiste, et al. (2014) aantoonde binnen een ouder-kind relatie, blijkt ook in huidig onderzoek de hoeveelheid verboden die men aanbod minder effect te hebben: het maakt niet uit hoeveel keer men iets verbiedt, het is eerder de stijl waarom men iets verbiedt die invloed heeft op het functioneren binnen detentie.

Belangen en verlagen: modererende effecten op autonomie en internalisatie

Het onderzoek toont dat verlagen naar autonomie geen significant modererend effect heeft op onze modellen. Enige marginale effecten konden opgemerkt worden bij impliciete autonomie en levenskwaliteit, alsook bij een controlerende stijl van verbieden en internalisatie. Eerder onderzoek van Chen, et al. (2015) toonde aan dat verlagen naar basisbehoeftes omgekeerd gerelateerd is aan de voldoening hiervan: iemand die meer verlangt naar competentie zal zich wellicht minder competent voelen. Hiermee toont dit verlagen dus een soort van hunkering naar datgene wat men niet heeft. Het onderzoek Chen, et al. (2015) toonde eveneens aan dat, wanneer iemand de gunstige effecten van behoeftesatisfactie reeds kende, een groter verlagen hiernaar heeft wanneer de behoeftes afwezig zijn. Aangezien gedetineerden voor hun gevangenschap vrij waren om activiteiten te doen naar hun eigen wil, verwachtte men een groter verlagen naar dit autonomie wanneer deze vrijheid hen werd afgenomen. Het gebrek aan een significant modererend effect van verlagen van autonomie binnen huidig onderzoek is mogelijk te vinden in de algemeen hoge scores op verlagen naar autonomie. Deze eerste bevestigde de bevindingen van Chen et al. (2015) dat personen die impliciet lagere autonomie ervaren vaak ook een hoger verlagen hebben naar deze basisbehoefte.

Net zoals verlagen naar autonomie, verwachtte men een modererend effect te zien van het belang van keuze op de relatie keuze-autonomie. Deze werd echter niet teruggevonden. Uit de bijkomende analyses bleek dat er bijzonder weinig variatie in de

antwoorden was: alle keuzes werden door velen als erg belangrijk ervaren, waardoor unieke effecten minder duidelijk werden. Gedetineerden hechten het meeste belang aan keuze in telefoneren, bezoek en douchen.

Uit deze resultaten kan afgeleid worden dat verlangen naar autonomie en keuze in douchen, religie, ontspanning, vorming, werk, eten, telefoneren en bezoek erg belangrijk is voor gedetineerden. Deze variabelen hingen echter niet samen met de eigenlijke ervaring van autonomie of het opvolgen van verboden.

De contextuele antecedenten nader bekeken

Binnen de laatste onderzoeksvraag werden de contextuele antecedenten aandachtiger bekeken. In het eerste model werd keuze opgesplitst in optie- en actiekeuze. Binnen huidig onderzoek werden er meer optiekeuze vastgesteld dan actiekeuzes: gedetineerden kunnen dus uit verschillende mogelijkheden kiezen, maar minder of ze de feitelijke actie kunnen ondernemen. Een voorbeeld hiervan werd meermaals aangehaald in gesprekken met gedetineerden, zo kunnen ze zich namelijk wel inschrijven voor fitness, een bibliotheekbezoek of een opleiding maar door personeelstekort, te weinig interesse, of een wisselsysteem tussen secties komen ze uiteindelijk niet tot de activiteit.

Uit vorig onderzoek blijkt echter dat actiekeuze meer zal bijdrage tot autonomie dan optiekeuzes (Reeve, et al., 2003). Binnen onze gevangenispopulatie hingen zowel optie- als actiekeuze op quasi dezelfde wijze samen met autonomie. Ondanks het verschil in eerder onderzoek blijken beide vormen van keuze toch op dezelfde wijze samen te hangen met autonomie, alsook met levenskwaliteit. Het gunstig effect van actiekeuzes ten opzichte van optiekeuzes binnen adaptief functioneren is dus niet terug te vinden. Actie- en optiekeuzes blijken binnen maladaptief en sociaal functioneren duidelijkere effecten te hebben. Meer actiekeuze binnen een gevangenis zal samenhangen met minder gevoelens van angst. Meer optiekeuzes zal dan weer tot een positievere houding tegenover het personeel. Deze effecten zijn uniek en werden niet teruggevonden in de samengestelde waarde.

Binnen het onderzoek werden de frequenties van verboden voor communicatie, contact, alcohol en drugs onderzocht. Deze domeinen werden

vervolgens in het bijzonder bekeken. Om het merkwaardige verband tussen een verhoogd verbieden op drugs en alcohol, verlaagde autonomie en een hogere levenskwaliteit verklaren werden in de bijkomende analyses gebruik van alcohol en drugs opgenomen als mogelijk moderator. Er bleek echter geen enkel significant verband te zijn tussen de ervaring van verboden op drugs en alcohol en het gebruik ervan. Een mogelijke verklaring is dat bij niet-gebruikers een verbod op alcohol en drugs reeds een deel uitmaakt van hun algemene waarden en normen. Bij gebruikers daarentegen zal het strenge verbod in detentie mogelijks een herinstallatie zorgen binnen hun eigen waarden en normen. Mogelijk kan dit verklaren waarom een verbod op drugs en alcohol voor zowel gebruikers als niet-gebruikers toch samenhangt met positieve levenskwaliteit.

Een alternatieve verklaring kunnen we vinden in de tegenstelling tussen de impliciete en expliciete maat. Verboden op drugs en alcohol zullen impliciet op een negatieve wijze samenhangen met autonomie. Expliciet zullen ze echter samenhangen met een verhoogde levenskwaliteit. Normaliter verwachten we een lagere autonomie samen te gaan met een lager welzijn (Deci & Ryan, 2000), waarbij we hier net een hogere levenskwaliteit bekomen. Het is mogelijk dat *faking* (Verschuere, et al., 2009) binnen de expliciete maat van levenskwaliteit de tegenstrijdigheid tussen de impliciete en expliciete maat kan verklaren.

Samen met de gegevens uit onderzoeksvraag twee kan besloten worden dat de stijl waarop een verbod wordt gecommuniceerd eerder samenhangt met de internalisatie ervan, terwijl domeinen eerder samen te hangen met de basisbehoefte autonomie dan de internalisatie ervan.

Sterktes en beperkingen van het onderzoek

De sterktes van deze masterproef hebben zowel betrekking op het theoretisch als op het praktisch domein. Theoretisch gezien vormt deze masterproef een belangrijke aanvulling op de ZDT. Alhoewel deze theorie en met name de mini-theorie 'Basisbehoefte theorie' al op veel gebieden toegepast is geworden (bv. opvoeding; Savard, et al., 2013), is deze studie de eerste die dit theoretisch kader heeft toegepast op de gevangeniscontext. Dit is verrassend aangezien autonomie, één van de centrale

concepten binnen de ZDT, een cruciaal element vormt binnen het leven van een gedetineerde. Resultaten lieten zien dat dit theoretisch kader inderdaad toepasbaar is binnen deze unieke context. Daarnaast vormt de toepassing van een gegronde theorie zoals de ZDT een welkome aanvulling op reeds bestaand en toekomstig onderzoek naar het gevangeniswezen.

Een tweede sterkte van het huidig onderzoek is de heterogene steekproef. De steekproef bestond namelijk uit mannen, vrouwen, kort- en langgestraften, beklaagden, veroordeelden en geïnterneerden. Bovendien werden individuen van hun vrijheid beroofd vanwege uiteenlopende feiten. Deze heterogeniteit draagt bij aan de ecologische validiteit van dit onderzoek. Een nadeel hiervan is echter dat verschillen tussen individuen het moeilijker maakt om effecten te vinden. Naast de diversiteit, bestond deze studie ook uit een relatief grote steekproef. In totaal werden namelijk 96 gedetineerden uit vier verschillende Vlaamse gevangenissen opgenomen, een steekproef die voor de huidige populatie als aanzienlijk kan beschouwd worden.

Een derde sterkte van huidig schrijven betreft het onderwerp waarrond het onderzoek doet in detentie. Uit de gesprekken met gedetineerden blijkt de laatste jaren een overvraging aanwezig te zijn binnen de Vlaamse gevangenissen. Vele van deze onderzoeken bevroegen reeds druggebruik (De Maere, Hariga, Bartholeyns & Vanderveken, 2000), recidive (Maes, Mine & Robert, 2015), re-integratie (SSAW, 2013) of de nood aan hulpverlening (Lenaerts, et al., 2001) binnen detentie. Huidige scriptie tracht echter beeld te schetsen van de dynamiek die in detentie aanwezig is en de veranderingen die daarin mogelijk zijn.

Huidig onderzoek kent ook enkele limitaties. Zo is het onderzoeksopzet van de scriptie niet optimaal: door een cross-sectioneel onderzoek met slechts één meting kunnen we enkel spreken over samenhang tussen de concepten en niet over causale verbanden. Een longitudinale studie zou hiervoor een oplossing kunnen bieden. Op deze manier zou eveneens de verandering van autonomie over de volledige gevangenisstraf kunnen gemeten worden.

Een tweede limitatie betreft de vooropgestelde concepten die we trachten te meten door middel van kwantitatief onderzoek. Het is hierdoor mogelijk dat we

bijvoorbeeld andere sterke verboden of keuzes gemist hebben die meer invloed hebben op autonomie dan deze die op voorhand werden opgesteld. Kwalitatief onderzoek zou ons dan ook meer inzicht kunnen geven hebben in de echte ervaring van gedetineerden. Een mogelijke oplossing hiervoor was dat we in de voorbereiding van het onderzoek de gedetineerden zelf, en niet zozeer de diensten aanwezig binnen detentie, bevroegen naar hun ervaring van keuze en verbod.

Ondanks de grootte van de steekproef ($N = 96$) kunnen we ook hier limitaties in terugvinden. Zo werd het onderzoek enkel uitgevoerd met proefpersonen die voldoende Nederlands spraken. Minstens 40 procent van de gedetineerden (Snacken, 2013) werd hierdoor niet opgenomen. De families van deze personen verblijven vaak buiten België, ze spreken de taal niet waardoor ze het personeel vaak niet begrijpen, ... Zij zullen detentie wellicht anders ervaren maar werden niet opgenomen in huidig onderzoek. Ook de onverdeeldheid van mannen en vrouwen kan de resultaten beïnvloed hebben. In een normale populatie zullen de geslachten evenredig verdeeld worden, maar in detentie kan men spreken van een sterke ongelijkheid, slechts 5 procent van de gedetineerden in België zijn vrouwen (Snacken, 2013). Huidige steekproef telde 19 procent vrouwen, wat noch de algemene populatie, noch de gevangenispopulatie weerspiegelt. Als laatste werd het onderzoek slechts uitgevoerd in 4 van de 16 Vlaamse gevangenissen, waarbij geen open regimes aanwezig waren.

Indicaties voor toekomstig onderzoek

Wanneer we deze limitaties in rekening brengen, kunnen enkele voorstellen voor toekomstig onderzoek gedaan worden. Zo zou bijvoorbeeld het onderzoek vertaald kunnen worden naar het Frans, Engels, Arabisch, ... om zo ook de niet-Nederlandstalige populatie binnen Vlaamse gevangenissen aan bod te laten komen. Dit zal niet alleen de steekproef maar ook de representativiteit verhogen.

Hiernaast is het ook mogelijk om meer aandacht te besteden aan de regimes binnen detentie. Zo kunnen enkele gevangenissen met een open regime opgenomen worden. In huidig onderzoek bleek dat een gesloten regime voor vrouwen in Brugge dezelfde privileges genoot als een halfopen regime in Dendermonde. Om de regimes correcter te onderscheiden is het mogelijk om deze objectief vast te stellen aan de

hand van enkele vragen. Ook nieuwe gevangenissen waar internet en telefoon op cel aanwezig zijn, kunnen mogelijk een interessante aanvulling bieden.

Ten derde is de invoeging van een controlegroep mogelijk interessant om de verschillen met detentie duidelijk in beeld te brengen. Zo kan er een gelijkwaardige steekproef gezocht worden buiten de muren. Ook interessant kan een steekproef met personen onder Elektronisch Toezicht zijn. Zij genieten reeds van hun vrijheid maar zijn gelimiteerd in het aantal vrije uren. Zij zullen een andere ervaring hebben van bijvoorbeeld autonomie, wat een interessante aanvulling kan betekenen op huidig onderzoek.

Hiernaast kunnen huidige resultaten een richtlijn vormen voor toekomstig onderzoek: zo zagen we dat stijl van verbieden inderdaad samenhang met internalisatie maar de domeinen van verboden dan weer sterker samenhangen met autonomie dan internalisatie. Het opzet van toekomstig onderzoek kan aangepast worden aan de resultaten van huidig onderzoek. Ook de toevoeging van meer objectieve maten, bijvoorbeeld het aantal tuchtrappen voor agressie, kan een meerwaarde betekenen. Ook andere achtergrondvariabelen zoals aantal personen op cel, vrienden binnen detentie, contacten met buitenwereld, ... kunnen invloed hebben op de studievariabelen. Zoals eerder aangegeven is een eerst kwalitatieve bevraging bij gedetineerden een mogelijkheid om hier meer inzicht in te krijgen.

Huidig onderzoek richt zich voornamelijk op autonomie maar onderzoek rondom de antecedenten en gevolgen van de twee andere behoeftes kan ook relevant zijn binnen de detentiecontext: binnen een, letterlijk, afgesloten omgeving zoals een gevangenis is het moeilijk om de zelfde banden te onderhouden met je naasten als buiten detentie (i.e. de behoefte aan verbondenheid). Ook het ondersteunen of frustreren van de competenties van een persoon kunnen de detentie-ervaring sturen.

Theoretische, praktische en maatschappelijke implicaties

De Zelfdeterminatie Theorie (Deci & Ryan, 2000) is een sterk gevalideerde én gewaardeerde theorie binnen de psychologie. Hoewel dat het aannemelijk is dat de verarmde omgeving van een gevangenis de psychologische basisbehoeftes van een individu zal beknotten, werd hier geen eerder onderzoek rond gedaan. Huidige studie

kan daarom gezien worden als een pilootonderzoek van de ZDT binnen detentie. Hoewel er detentiespecifieke modellen bestaan (bv. delictketens; Schuthof, Verschuur, Kaasenbrood, 2003; *desistence*, McNeill, 2006) ontbreekt het gevangenisonderzoek een theoretisch kader. De ZDT (Deci & Ryan, 2000) kan mogelijks zo een kader bieden. Hiernaast is het een meer ecologisch valide theorie die reeds onderzocht is op verschillende domeinen binnen het leven en de maatschappij. Daarnaast biedt de theorie een doorloop van de specifieke detentiecontext naar het algemene leven: elementen die binnen detentie onderzocht zijn kunnen later in de levensloop ook onderzocht worden (bv. autonomie) om ook de evolutie na detentie in rekening te brengen.

Naast de theoretische implicaties wil het onderzoek ook handvaten bieden aan de huidige detentiecontext. Huidige scriptie oppert niet voor het afschaffen van het punatieve van een gevangenisstraf maar wel om deze reeds ingrijpende ervaring de basis te laten vormen van een adaptieve re-integratie. Zo zal iemand die door ervaringen binnen detentie een negatieve instelling ontwikkeld heeft, sneller terugkeren naar de criminaliteit. Wanneer een gedetineerde tijdens zijn gevangenschap echter aandacht heeft voor autonomie, competenties en verbondenheid, zal, eens in vrijheid, deze persoon deze psychologische basisbehoeftes kunnen aanspreken om zich zo beter te integreren in de maatschappij.

Meer concreet oppert de masterproef voor een toename aan keuze: gedetineerden hebben verscheidene keuzes voor activiteiten, kantine, ... maar vaak zien we dat zij hier niet toe komen, al kunnen deze bijdragen tot het algemene gevoel van autonomie (Patall, et al., 2006). Ook de manier waarop bewakend persoon verboden aanbrengt aan gedetineerden, kan helpen in hun detentie ervaring. Hier kan bijvoorbeeld aandacht aan besteed worden in hun opleiding tot penitentiair bewakingsassistent en penitentiair beambte. Hierbij mag niet vergeten worden dat een betere relatie tussen de gedetineerden en het bewakend personeel voor een aangamere en veiligere werksituatie zorgt.

Het huishoudelijk reglement in elke gevangenis is hiernaast een belangrijk instrument in het aanbrengen van verboden (Goossens, 2006). Een herformulering van

deze teksten, bijvoorbeeld met het oog op een autonomie ondersteunende stijl, kan dan ook een mogelijke toepassing zijn van huidig onderzoek.

Als laatste wil dit onderzoek ook diegene die niet gekend zijn met het detentiewezen, laten proeven van de ervaringen binnen een gevangenis. De publieke opinie rond overtreders van de wet klinkt vaak erg luid en punitief. De tijd die men na een veroordeling doorbrengt binnen de gevangenis geldt dan ook als hun straf. Jan Met De Pet vergeet echter vaak hoe men deze tijd doorbrengt: binnen detentie liggen de agressie- en druggebruikcijfers nog een heel eind hoger dan daarbuiten (De Maere, et al., 2000; Van der Laan & Eichelsheim, 2013). Personen een zinnige tijdsbesteding aanbieden waarbij men vaardigheden leert, kan gedetineerden dan ook helpen om zich na hun gevangenisstraf op een betere manier terug in de maatschappij te integreren. Deze manier van denken sluit ook aan bij het Scandinavisch model van Exceptionalisme (Pratt, 2008a,b) waar het recidivecijfer ook lager ligt (Minke, 2011).

Algemene conclusie

Deze masterproef trachtte op basis van een gevalideerde theorie, de Zelfdeterminatie Theorie (Deci & Ryan, 2000) te kijken naar de ervaring van autonomie in Vlaamse gevangnissen. Hierbij werden dynamieken die in eerder andere contexten werden aangetoond (Chen, et al., 2015; Patall, 2006; Vansteenkiste, et al., 2014;) ook binnen detentie aangetroffen. Zo hing de contextuele antecedent keuze in Model 1 positief samen met levenskwaliteit binnen detentie waarbij expliciet gemeten autonomie als mediator optreedt. Binnen Model 2 zorgde een autonomie ondersteunende stijl voor een beter adaptief en sociaal functioneren binnen detentie, terwijl een controlerende stijl eerder samenhang met maladaptief functioneren. Ook hier was internalisatie als mediator aanwezig. Het aantal verboden hing daarentegen op een merkwaardige wijze samen met hogere levenskwaliteit. Deze relatie toonde geen mediatie van internalisatie maar bleek sterker samen te hangen met autonomie.

Huidig onderzoek bevestigt dat de ZDT ook binnen detentie toepasbaar is en leent zich daarom tot verdere verdieping van dit onderwerp.

REFERENTIES

- Ashkar, P. J., & Kenny, D. T. (2008). Views from the inside: young offenders' subjective experiences of incarceration. *International Journal of Offender. Therapy and Comparative Criminology*, 52, 584 – 597. DOI: 10.1177/0306624X08314181.
- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development*, 67, 3296-3319. DOI: 10.2307/1131780.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986) The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1173-1182. DOI: 10.1037/0022-3514.51.6.1173.
- Basiswet betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden* (2005, 1 februari). Geraadpleegd op 4 juli 2015 van http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&table_name=wet&cn=2005011239.
- Batchelder, J. S., & Pippert, J. M. (2002). Hard time or idle time: Factors affecting inmate choices between participation in prison work and education programs. *Prison Journal*, 82, 269-280. DOI: 10.1177/003288550208200206.
- Beck, A.T., Steer, R.A., & Brown, G.K. (1996). *Manual for the Beck Depression Inventory-II*. San Antonio, TX: Psychological Corporation.
- Beyers, W., Vansteenkiste, M., & Soenens, B. (2010) *Psychologie van de adolescent*. Amersfoort:ThiemeMeulenhoff.
- Belga (2014, maart 10) Vrouwen bij criminaliteit gespecialiseerd in vijf feiten. *Het Laatste Nieuws*. Geraadpleegd op 5 augustus 2015 via <http://www.hln.be/hln/nl/957/Binnenland/article/detail/1808329/2014/03/10/Vrouwen-bij-criminaliteit-gespecialiseerd-in-vijf-feiten.dhtml>.
- Binswanger, I. A., Stern, M. F., Deyo, R. A., Haegerty, P. J., Cheadle, A., Elmore, J. G., & Koepsell, T. D. (2007) Release from prison - A high risk of death for former inmates. *New England Medicine*, 356, 157-165. DOI: 10.1056/NEJMx070008

- Bukstel, L. H., & Killmann, P. R. (1980) Psychological effects of imprisonment on confined individuals. *Psychological Bulletin*, *88*, 469-493. DOI: 10.1037/0033-2909.88.2.469.
- Buss, A. H., & Perry, M. (1992). The Aggression Questionnaire. *Personality processes and individual*, *63*, 452–459.
- Chen, B., Vansteenkiste, M., Beyers, W., Soenens, B., & Van Petegem, S. (2013). Autonomy in family decision making for Chinese adolescents: Disentangling the dual meaning of autonomy. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, *44*, 1184-1209. DOI: 10.1177/0022022113480038.
- Chen, B., Vansteenkiste, M., Beyers, W., Boone, L., Deci, E. D., Van der Kaap-Deeder, J., Lens, W., Matos, L., Mouratidis, A., Richard, R. M, Sheldon, K. M., Soenens, B., Vanpetegem, S., & Verstuyf, J. (2015). Psychological need satisfaction, need frustration, And need strength across four cultures. *Motivation And Emotion*, *39*, 216-236. DOI: 10.1007/s11031-014-9450-1.
- Chirkov, V., Ryan, R. M., Kim, Y., & Kaplan, U. (2003). Differentiating autonomy from individualism and independence: a self-determination theory perspective on internalization of cultural orientations and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, *84*, 97–110.
- Condon, L., Hek, G., & Harris, F. (2008) Choosing health in prison: Prisoners' views on making healthy choices in English prisons. *Health Education Journal*, *67*, 155-166. DOI: 10.1177/0017896908094633.
- Crowne, D. P., & Marlowe, D. (1960) A new scale of social desirability independent of psychopathology. *Journal of Consulting Psychology*, *24*, 349-354. DOI: 10.1037/h0047358.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1987) The support of autonomy and the control of behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, *53*, 1024–37. Opgehaald op 1 mei 2014 van <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/3320334>.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000).The 'what' and 'why' of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, *11*, 227-268. DOI: 10.1207/S15327965PLI1104_02

- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2008a) Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development, and health. *Canadian Psychology/Psychologie Canadienne*, 49, 182–185. DOI: 10.1037/a0012801
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2008b) Facilitating optimal motivation and psychological well-being across life's domains. *Canadian Psychology/Psychologie Canadienne*, 49, 14–23. DOI: 10.1037/0708-5591.49.1.14.
- De Maere, M, Hariga, F., Bartholeyns, F. & Vanderveken, M. (2000) 'Gezondheid en druggebruik in het penitentiaire milieu', onderzoeksrapport, Federale diensten voor Wetenschappelijk, Technisch en Culturele aangelegenheden, Brussel.
- Dhami, M. K., Ayton, P., & Loewenstein, G. (2007) Adaptation to imprisonment. *Criminal Justice and Behavior*, 34, 1085-1100. DOI:10.1177/0093854807302002.
- D'hoop, A. & Soenens, B. 'Jongere of probleemjongere? Een vergelijkende studie over opvoedingsstijl, internalisatie en aanpassing bij adolescenten', Ongepubliceerd Eindwerk, Universiteit Gent, België, 2012.
- Directoraat-Generaal Penitentiaire Inrichtingen (2012) Jaarverslag 2012. Opgehaald van het web op 30 januari 2014 van http://justitie.belgium.be/nl/publicaties/jaarverslag_epi_2012.jsp.
- Federale Overheidsdienst Economie (2014) Statistieken en cijfers: Gevangenisbevolking. Opgehaald van het web op 15 april 2014 van <http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/bevolking/andere/gevangenen/>
- Federale Overheidsdienst Justitie (2011a) Directoraat-Generaal Penitentiaire Inrichtingen. Activiteitenverslag 2011. Opgehaald van het Web op datum 12 april 2014 van http://justitie.belgium.be/nl/binaries/activiteitenverslag_epi_2010_nl_tcm265-149423.pdf.
- Federale Overheidsdienst Justitie (2011b) Thema's en dossiers: gevangenen in België, Dendermonde. Opgehaald van het internet op 12 april 2014 van http://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenen/belgische_gevangenen/gevangenen/meer_info/dendermonde/.

Federale Overheidsdienst Justitie (2011c) Thema's en dossiers: gevangenen in België, Gent. Opgehaald van het internet op 12 april 2014 van http://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenen/belgische_gevangenen/gevangenen/meer_info/gent/.

Federale Overheidsdienst Justitie (2011d) Thema's en dossiers: gevangenen in België, Brugge. Opgehaald van het internet op 13 april 2014 van http://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenen/belgische_gevangenen/gevangenen/meer_info/brugge/

Federale Overheidsdienst Justitie (2011e) Thema's en dossiers: gevangenen in België. Leven in de gevangenis. Opgehaald van het internet op 14 april 2014 van http://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenen/leven_in_de_gevangenis/rregim/.

Federale Overheidsdienst Justitie (2011f) Thema's en dossiers: gevangenen. Bezoek aanvragen. Opgehaald van het web op 13 april 2014 van http://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenen/gedetineerde_bezoeken/bezoek_aanvragen/.

Federale Overheidsdienst Justitie (2013a) Thema's en dossiers: gevangenen in België, Turnhout. Opgehaald van het internet op 13 april 2014 van http://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenen/belgische_gevangenen/gevangenen/meer_info/turnhout/.

Federale Overheidsdienst Justitie (2013b) Thema's en dossiers: gevangenen in België. Studenten: een onderzoek doen. Opgehaald van het internet op 14 april 2014 van http://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenen/studenten/onderzoeken/.

Federale Overheidsdienst Justitie (2013c) Thema's en dossiers: gevangenen in België. Opgehaald van het web op 12 april 2014 van http://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenen/belgische_gevangenen/gevangenen/).

- Federale Overheidsdienst Justitie (2014) Dagpopulatie 1 april 2014, intranet, epi/epsi, fod justitie.
- Gawronski, B. (2009) Ten frequently asked questions about implicit measures and their frequently supposed, but not entirely correct answers. *Canadian Psychology*, 50, 141–150. DOI: 10.1037/a0013848.
- Goldstein, M. D., & Strube, M. J. (1994). Independence revisited: The relation between positive and negative affect in a naturalistic setting. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20, 57-64. DOI: 10.1177/0146167294201005.
- Goodstein, L., MacKenzie, D. L., & Shotland, L. R. (1984) Personal control and inmate adjustments to prison. *Criminology*, 22, 343-369. DOI: 10.1111/j.1745-9125.1984.tb00304.x.
- Goossens, W. (2006) *De formele rechtspositie van gedetineerden: De theorie en de praktijk*. Ongepubliceerde masterproef. Universiteit Gent, België.
- Gover, A. R., MacKenzie, D. L., & Armstrong, G. S. (2000) Importation en deprivation explanations of juveniles. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 44, 450-467. DOI: 10.1177/0306624X00444004.
- Greenwald, A. G., McGhee, D. E., & Schwartz, J. K. L. (1998). Measuring individual differences in implicit cognition: The Implicit Association Test. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1464–1480. DOI: 10.1037/0022-3514.74.6.1464.
- Greenwald, A. G., Poehlman, T. A., Uhlmann, E. L., & Banaji, M. R. (2009) Understanding and Using the Implicit Association Test: Meta-Analysis of Predictive Validity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97, 17-41. DOI: 10.1037/e633982013-155.
- Grolnick, W. S., Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1997). Internalization within the family: The self-determination theory perspective. In J. E. Grusec & L. Kuczynski (Eds.), *Parenting and children's internalization of values: A handbook of contemporary theory* (pp. 78–99). London, England: Wiley.

- Grover, V. P., Keel, P. K., & Mitchell, J. P. (2003). Gender differences in implicit weight identity. *The International Journal of Eating Disorders*, *34*, 125–35. DOI:10.1002/eat.10167.
- Grusec, J. E., & Goodnow, J. J. (1994). Impact of parental discipline methods on the child's internalization of values: A reconceptualization of current points of view. *Developmental Psychology*, *30*, 4–19. DOI: 10.1037/0012-1649.30.1.4.
- Hofmann, W., Gawronski, B., Gschwendner, T., Le, H., & Schmitt, M. (2005). A meta-analysis on the correlation between the implicit association test and explicit self-report measures. *Personality & Social Psychology Bulletin*, *31*, 1369–85. DOI:10.1177/0146167205275613.
- Howard, J. (1999) Effects of Long Term Incarceration. Geraadpleegd op 27 juli 2015, van <http://www.johnhoward.ab.ca/pub/C35.htm#autono>.
- Kapitan, Tomis. (2000) Autonomy and manipulated freedom. *Philisophical Perspectives*, *14*, 81-103. DOI: 10.1111/0029-4624.34.s14.5.
- Kasser, V. G., & Ryan, R. M. (1999). The relation of psychological needs for autonomy and relatedness to vitality, well-being, and mortality in a nursing home. *Journal of Applied Social Psychology*, *29*, 935–954. DOI: 10.1111/j.1559-1816.1999.tb00133.x.
- Keijsers, L., Branje, S., Hawk, S. T., Schwartz, S. J., Frijns, T., Koot, H. M., Van Lier, P., & Meeus, W. (2012). Forbidden friends as forbidden fruit: parental supervision of friendships, contact with deviant peers, and adolescent delinquency. *Child Development*, *83*, 651–66. DOI: 10.1111/j.1467-8624.2011.01701.x.
- Koestner, R., Ryan, R. M., Bernieri, F., & Holt, K. (1984). Setting limits on children's behavior: The differential effects of controlling vs. informational styles on intrinsic motivation and creativity. *Journal of Personality*, *52*, 233–248. DOI: 10.1111/j.1467-6494.1984.tb00879.x.
- Lenaerts, S., Van Hagendoren, M., & Valgaeren, E. (2001) *Gemeenschap achter tralies: onderzoek naar behoeften van gedetineerden aan maatschappelijke hulp- en dienstverlening*. Hasselt: Sein.

- Lane, K. A., Bahani, M. R., Nosek, B. A., & Greenwald, A. G. (2007) Understanding and using the Implicit Association Test : what we know (so far) about the method. In Wittenbrink, B., & Schwarz, N. *Implicit Measures of Attitude*. New York. The Guilford Press.
- Langer, E. J., & Rodin, J. (1976). The effects of choice and enhanced personal responsibility for the aged: a field experiment in an institutional setting. *Journal of Personality and Social Psychology*, 34, 191–198. DOI: 10.1037/0022-3514.34.2.191.
- Maes, E., Mine, B. & Robert, L. (2015) Recidive na een rechterlijke beslissing. De eerste nationale cijfers over recidiveprevalentie op basis van het Centraal Strafrechtregister, *Panopticon*, 36, 173-189.
- Manger, T., Eikeland, O.-J., & Asbjørnsen, A. (2012). Effects of educational motives on prisoners' participation in education and educational desires. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 19, 245–257. DOI: 10.1007/s10610-012-9187-x
- Marteau, T. M., & Bekker, H. (1992). The development of a six-item short-form of the state scale of the Spielberger State-Trait Anxiety Inventory (STAI). *The British Journal of Clinical Psychology / the British Psychological Society*, 31, 301–306. DOI: 10.1111/j.2044-8260.1992.tb00997.x
- McNeill, F. (2006) A desistance paradigm for offender management, *Criminology and Criminal Justice*, 6, 39-62. DOI: 10.1177/1748895806060666.
- Meesters, C., Muris, P., Bosma, H., Schouten, E., & Beuving, S. (1996) Psychometric evaluation of the Dutch version of the Aggression Questionnaire. *Behaviour Research and Therapy*, 34, 839-843. DOI:10.1016/0005-7967(96)00065-4
- Minke, L.K. (2011) The effects of mixing offenders with non-offenders: findings from a Danish quasi-experiment, *Journal of Scandinavian studies in Criminology and crime prevention*, 94, 80-99. DOI:10.1080/14043858.2011.561624
- Minuchin, S., Baker, L., Rosman, B. L., Liebman, R., Milman, L., & Todd, T. C. (1975) Conceptual model of psychosomatic illness in children - family organization and family-therapy. *Archives of General Psychiatry*, 32, 1031-1038. DOI:10.1001/archpsyc.1975.01760260095008.

- Moller, A. C., Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2006). Choice and ego-depletion: the moderating role of autonomy. *Personality & Social Psychology Bulletin*, 32, 1024–36. DOI:10.1177/0146167206288008
- National Center for Education Statistics (2003) National Assessment of Adult Literacy (NAAL); prison background questionnaire. Opgehaald van het internet op 23 februari van https://nces.ed.gov/naal/si_backquestion.asp.
- Patall, E. a, Cooper, H., & Robinson, J. C. (2008) The effects of choice on intrinsic motivation and related outcomes: a meta-analysis of research findings. *Psychological Bulletin*, 134, 270–300. DOI:10.1037/0033-2909.134.2.270
- Paulus, P. B. & Dzindolet, M. T. (1993) Reactions of male and female inmates to prison confinement - further evidence for a 2-component model. *Criminal Justice and Behavior*, 20, 149-166. DOI: 10.1177/0093854893020002003.
- Politiek Dossier 2014: Detentiebeleid (2013) ‘Beleidsvoorstellen verkiezingen 2014: Effectieve reïntegratie van gedetineerden’. Steunpunt Algemeen Welzijnswerk, Antwerpen. Opgehaald van het internet op 2 augustus van <file:///C:/Users/UGent/Downloads/Politiek%20dossier%202014%20-%20Detentiebeleid.pdf>.
- Pratt, J. (2008a). Scandinavian exceptionalism in an era of penal excess. Part I: The nature and roots of Scandinavian exceptionalism. *British Journal of Criminology*, 48, 119-137. DOI: 10.1093/bjc/azm072.
- Pratt, J. (2008b). Scandinavian exceptionalism in an era of penal excess. Part II: Does Scandinavian exceptionalism have a future? *British Journal of Criminology*, 48, 275-292. DOI: 10.1093/bjc/azm073.
- Radloff, L. (1977). The CES-D scale: A self report depression scale for research in the general population. *Applied Psychological Measurement*, 1, 385–401. DOI: 10.1177/014662167700100306.
- Reeve, J., Nix, G., & Hamm, D. (2003). Testing models of the experience of self-determination in intrinsic motivation and the conundrum of choice. *Journal of Educational Psychology*, 95, 375–392. DOI:10.1037/0022-0663.95.2.375

- Reis, H. T., Sheldon, K. M., Gable, S. L., Roscoe, J., & Ryan, R. M. (2000). Daily Well-Being: The Role of Autonomy, Competence, and Relatedness. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *26*, 419–435. DOI: 10.1177/0146167200266002.
- Remue, J., Hughes, S., De Houwer, J., & De Raedt, R. (2014). To be or want to be: disentangling the role of actual versus ideal self in implicit self-esteem. *PloS One*, *9*, e108837. DOI:10.1371/journal.pone.0108837
- Ryan, R. M., & Connell, J. P. (1989). Perceived locus of causality and internalization: Examining reasons for acting in two domains. *Journal of Personality and Social Psychology*, *57*, 749– 761. DOI: 10.1037//0022-3514.57.5.749
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2006). Self-regulation and the problem of human autonomy: does psychology need choice, self-determination, and will? *Journal of Personality*, *74*, 1557–85. DOI: 10.1111/j.1467-6494.2006.00420.x
- Ryan, R. M., & Frederick, C. (1997). On energy, personality, and health: subjective vitality as a dynamic reflection of well-being. *Journal of Personality*, *65*, 529–65. DOI: 10.1111/j.1467-6494.1997.tb00326.x.
- Savard, A., Joussemet, M., Emond Pelletier, J., & Mageau, G. a. (2013). The benefits of autonomy support for adolescents with severe emotional and behavioral problems. *Motivation and Emotion*, *37*, 688–700. DOI: 10.1007/s11031-013-9351-8.
- Schuthof, H., Verschuur, J., & Kaasenbrood, A. (2003) Delictketens: systematische analyse van een delict. *Psychopraxis*, *5*, 114-118. DOI: 10.1007/BF03072086.
- Seligman, M. E. P. (1975). *Helplessness: On depression, development, and death*. San Francisco: Freeman.
- Sheldon, K. M., & Ganz, A. (2009) Psychological needs as basic motives, not just experimental requirements. *Journal of Personality*, *77*, 1467-1492. DOI: 10.1111/j.1467-6494.2009.00589.x.
- Sierens, E., Vansteenkiste, M., Goossens, L., Soenens, B., & Dochy, F. (2009) The synergistic relationship of perceived autonomy support and structure in the prediction of self-regulated learning. *The British Journal of Educational Psychology*, *79*, 57–68. DOI:10.1348/000709908X304398

- Smetana, J. G. (1999) The role of parents in moral development: A social domain analysis. *Journal Of Moral Education*, 28, 311-321. DOI: 10.1080/030572499103106
- Smidt, S., Mühlhan, H. & Power, M. (2005) The EUROHIS-QOL 8-item index: psychometric results of a cross-cultural field study. *European Journal of Public Health*, 16, 420-429. DOI: <http://dx.doi.org/10.1093/eurpub/cki155>
- Snacken, S. (2013) Forms of violence and regimes in prison: report of research in Belgian prisons. In A. Liebling & S. Maruna (Red.) *The effects of imprisonment*. (pp. 306-339) Londen: Routledge.
- Soenens, B., Vansteenkiste, M., & Niemiec, C. P. (2009). Should parental prohibition of adolescents' peer relationships be prohibited? *Personal Relationships*, 16, 507–530. DOI: 10.1111/j.1475-6811.2009.01237.x.
- Strahan, R. & Gerbasi, K. C. (1972) Short, homogeneous versions of the Marlowe-Crowne Social Desirability Scale, *Journal of Clinical Psychology*, 28, 191-193. Opgehaald van het web op 10 april van [http://dx.doi.org/10.1002/1097-4679\(197204\)28:2<191::AID-JCLP2270280220>3.0.CO;2-G](http://dx.doi.org/10.1002/1097-4679(197204)28:2<191::AID-JCLP2270280220>3.0.CO;2-G)
- Todts, S., Glibert, P., Van Malderen, S., Saliez, V., Hogge, M. & Van Huyck, C. (2009), *Usage de drogues dans les prisons belges. Monitoring des risques sanitaires 2008*, Rapport final.
- Van de Weygaert, J. & Vander Laenen, F. (2011) Wij komen hier veel tekort: een kwalitatief onderzoek naar de behoeften van gedetineerden in de gevangenis van Oudenaarde, *Fatik*, 132, 4-10.
- Van der Kaap-Deeder, J., Vansteenkiste, M., De Houwer, J., Soenens, B., & Boone; L. (2014). Validating an implicit measure of competence need satisfaction. *Manuscript submitted for publication*.
- Van der Laan, A., & Eichelsheim, V. (2013). Juvenile adaptation to imprisonment: Feelings of safety, autonomy and well-being, and behaviour in prison. *European Journal of Criminology*, 10, 424–443. DOI: 10.1177/1477370812473530.

- Vandekerckhove, J. (2014) *Het primen van competentie: De invloed op impliciete en expliciete competentie-gerelateerde uitkomsten*. Ongepubliceerde masterproef. Universiteit Gent, België.
- Van Petegem, S., Beyers, W., Vansteenkiste, M., & Soenens, S. (2012) On the association between adolescent autonomy and psychosocial functioning: examining decisional independence from a self-determination theory Perspective. *Developmental Psychology*, 48, 76-88. DOI: 10.1037/a0025307.
- Vansteenkiste, M., Niemiec, C. P., & Soenens, B. (2010). The development of the five mini-theories of self-determination theory: An historical overview, emerging trends, and future directions. In T. C. Urdan & S. A. Karabenick (Eds.), *Advances in motivation and achievement, v. 16A—The decade ahead: Theoretical perspectives on motivation and achievement* (pp. 105-165). London: Emerald Group Publishing Limited. DOI: 10.1108/S0749-7423(2010)000016A007.
- Vansteenkiste, M. & Ryan, R. M. (2013) On psychological growth and vulnerability: basic psychological need satisfaction and need frustration as a unifying principle. *Journal of Psychotherapy Integration*, 23, 363 – 280. DOI: 10.1037/a0032359.
- Vansteenkiste, M., Soenens, B., Van Petegem, S., & Duriez, B. (2014). Longitudinal associations between adolescent perceived degree and style of parental prohibition and internalization and defiance. *Developmental Psychology*, 50, 229–36. DOI: 10.1037/a0032972
- Verboon, P. (2010) *Mediatie Analyse*. Geraadpleegd op 27 juli 2015, van http://www.academia.edu/1738112/Mediatie_Analyse.
- Verschuere, B., Prati, V., & De Houwer, J. (2009) Cheating the lie detector: Faking in the Autobiographical Implicit Association Test. *Psychological Science*, 20, 410-413. DOI: 10.1111/j.1467-9280.2009.02308.x
- Vlaamse Overheid, Departement Welzijn Volksgezondheid en gezin: welzijn en samenleving (2012). Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden jaarrapporten 2012. Opgehaald van het internet op 12 april van

[http://www4wvg.vlaanderen.be/wvg/welzijnsamenleving/hulpaangedetinee
rden/jjaarverjjaar/Paginas/default.aspx](http://www4wvg.vlaanderen.be/wvg/welzijnsamenleving/hulpaangedetinee
rden/jjaarverjjaar/Paginas/default.aspx).

- Vlachopoulos, S. P., & Michailidou, S. (2006). Development and Initial Validation of a Measure of Autonomy, Competence, and Relatedness in Exercise: The Basic Psychological Needs in Exercise Scale. *Measurement in Physical Education and Exercise Science, 10*, 179–201. DOI:10.1207/s15327841mpee1003_4
- Wortley, R. (2002) *Situational Prison Control: Crime Prevention in Correctional Institutions*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wooldredge, J. D. (1999). Inmate Experiences and Psychological Well-Being. *Criminal Justice and Behavior, 26*(2), 235–250. DOI: 10.1177/0093854899026002005.
- Wright, T. A. (1991) Book review of coping, behavior, and adaptation in prison inmates by Edward Zamble and Frank Porporin. *Journal of Criminal Justice, 19*, 307-311.

BIJLAGE 2: Sobel Testen

Gestandaardiseerde Regressie coëfficiënten van een Mediatie-analyse met het keuze, Stijl en Frequentie van Verbod als Onafhankelijke Variabele, Expliciete en Impliciete Autonomie en RII als Mediërende Variabele en Adaptief Functioneren als Psychologische Uitkomsten.

	Adaptief Functioneren Levenskwaliteit				Sobel Test
	Stap 1 c	Stap 2 a	Stap 3 b	Stap 4 c'	
MODEL 1					
Keuze ^a	.28**	.33**	.22**	.22*	2.07*
Keuze ^b	.28**	-.05	-.14	.27**	.51
MODEL 2					
Autonomie Ondersteunende Stijl ^c	.10	.34**	.18*	.05	1.98*
Controlerende Stijl ^c	.12	-.10	.18*	.14*	-.86
Frequentie ^c	.20**	.10	.18*	.19*	.86

Noot: a: Mediator Expliciete Autonomie, b: Mediator Impliciete Autonomie, c: Mediator RII, †p < .10; *p < .05; **p < .01

Gestandaardiseerde Regressie coëfficiënten van een Mediatie-analyse met het keuze, Stijl en Frequentie van Verbod als Onafhankelijke Variabele, Expliciete en Impliciete Autonomie en RII als Mediërende Variabele en Maladaptief Functioneren als Uitkomsten.

	Maladaptief Functioneren									
	Agressie					Angst				
	Stap 1 c	Stap 2 a	Stap 3 b	Stap 4 c'	Sobel Test	Stap 1 c	Stap 2 a	Stap 3 b	Stap 4 c'	Sobel Test
MODEL 1										
Keuze ^a	-.10	.33**	-.13	-.06	-1.40	-.16	.33**	-.36**	-.04	-2.19*
Keuze ^b	-.10	-.05	-.29	-.11	.87	-.16	-.05	-.49	-.18	.97
MODEL 2										
Autonomie Ondersteunende Stijl ^c	.02	.34**	-.28**	.12†	-2.45*	.01	.34**	-.25**	.11	-2.07
Controlerende Stijl ^c	.24**	-.10	-.28**	.22**	.89	.01	-.10	-.25**	-.01	.86
Frequentie ^c	.11	.10	-.28**	.14†	-.89	-.08	.10	-.25**	-.05	-.86

Noot: a: Mediator Expliciete Autonomie, b: Mediator Impliciete Autonomie, c: Mediator RII, †p < .10; *p < .05; **p < .01

Gestandaardiseerde Regressiecoëfficiënten van een Mediatie-analyse met het keuze, Stijl en Frequentie van Verbod als Onafhankelijke Variabele, Expliciete en Impliciete Autonomie en RII als Mediërende Variabele en Sociaal Functioneren als Psychologische Uitkomsten.

	Sociaal Functioneren									
	Positieve Houding t.o.v. het Personeel					Negatieve Houding t.o.v. het Personeel				
	Stap 1 c	Stap 2 a	Stap 3 b	Stap 4 c'	Sobel Test	Stap 1 c	Stap 2 a	Stap 3 b	Stap 4 c'	Sobel Test
MODEL 1										
Keuze ^a	.14	.33**	.32**	.05	2.27*	-.25†	.33**	-.29*	-.17	-1.82†
Keuze ^b	.14	-.05	.25	.17	-.74	-.25†	-.05	-.25	-.27†	.57
MODEL 2										
Autonomie Ondersteunende Stijl ^c	.20*	.34**	.36**	.06	- 2.65**	-.44**	.34**	-.40**	-.34**	-2.36*
Controlerende Stijl ^c	-.07	-.10	.36**	-.05	-.90	.33**	-.10	-.40**	.29*	.88
Frequentie ^c	.02	.10	.36**	-.02	.90	.10	.10	-.40**	.14	-.88

Noot: a: Mediator Expliciete Autonomie, b: Mediator Impliciete Autonomie, c: Mediator RII, †p < .10; *p < .05; **p < .01.